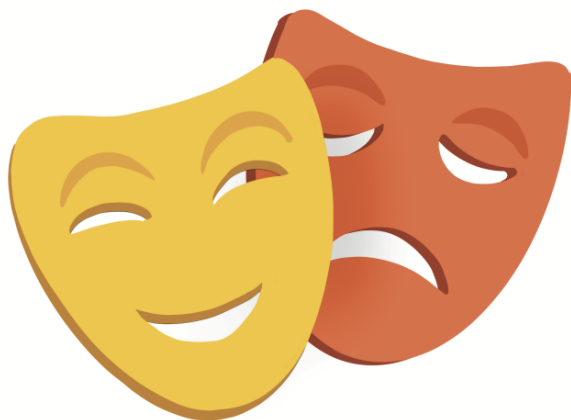

Χρήστος Θεοχαρόπουλος • Ανθή Κοντορούση • Βιβή Κοψιά
Ηλέκτρα Μήτσουρα • Σπυριδούλα Μπιρπίλη • Γιάννης Πουταχίδης

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Εργαστηριακός Οδηγός (για τον/την εκπαιδευτικό)

Β' Δημοτικού

2024

Περιεχόμενα:

1. Ποιοι είμαστε - Ταυτότητα του βιβλίου	3
2. Το πώς και το πού του μαθήματος της Θεατρικής Αγωγής	8
3. Η δομή του βιβλίου	12
4. Συγκεντρωτικός κατάλογος Ψηφιακών Μαθησιακών Αντικειμένων (ΨΜΑ)	15
5. Μαθήματα και Ενότητες: προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα - επιπρόσθετο υλικό	18
Βιβλιογραφικές αναφορές	49
6. Εφαρμογές- Αναπτυγμένες προτάσεις θεατρικών μεθόδων και τεχνικών	52

1. Ποιοι είμαστε - Ταυτότητα του βιβλίου

Τα βιβλία της θεατρικής αγωγής είναι καρπός της δουλειάς μιας συγγραφικής ομάδας έξι θεατρολόγων, που προσπάθησαν να συνδυάσουν την εμπειρική τους γνώση με τα επιστημονικά δεδομένα της παιδαγωγικής του Θεάτρου. Τα βιβλία της θεατρικής αγωγής ακολουθούν τις γενικές κατευθυντήριες αρχές ποιότητας των διδακτικών βιβλίων. Ο σκοπός και οι στόχοι των βιβλίων σε κάθε περίπτωση συνάδουν με τα προγράμματα σπουδών του μαθήματος της θεατρικής αγωγής, αλλά και τους γενικότερους σκοπούς της εκπαίδευσης. Σημαντική ήταν η διασφάλιση της επιστημονικής εγκυρότητας, παρόλο που το περιεχόμενο βιβλίων παρουσιάζεται με απλότητα, ανάλογη της γνωστικής και ψυχοκοινωνικής ετοιμότητας των παιδιών.

Έγινε προσπάθεια να υπάρχει ποικιλία στο υλικό, ώστε να καλύπτει ένα μεγάλο εύρος μορφών και τεχνικών της θεατρικής αγωγής. Βέβαια η ποσότητα και η ποικιλία αυτή δεν θα έπρεπε να αποβεί σε βάρος της αφομοίωσης της γνώσης από τους/τις μαθητές/-τριες, οπότε έγινε προσπάθεια να επιτευχθεί ισορροπία ανάμεσα στην ευρύτητα του περιεχομένου και τη διασφάλιση του χρόνου για εμβάθυνση. Άλλωστε, είναι επιθυμητό τα μαθήματα του βιβλίου να γίνουν έναυσμα για περισσότερες συμπληρωματικές δραστηριότητες που θα σχεδιάσει ο/η εκπαιδευτικός Θεατρικής Αγωγής, προσαρμοσμένες στις ανάγκες των μαθητών/-τριων του/ της, με βάση τις αρχές της διαφοροποιημένης μάθησης και το προσωπικό του/της παιδαγωγικό και καλλιτεχνικό προφίλ.

Σε ό,τι αφορά το παιδαγωγικό υπόβαθρο των βιβλίων της θεατρικής αγωγής, έγινε συνειδητή προσπάθεια να συμπεριληφθούν ερεθίσματα και κεφάλαια που προάγουν τον προβληματισμό πάνω σε πανανθρώπινα και επίκαιρα ζητήματα, όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα, η παγκόσμια ειρήνη, η αλληλεγγύη, η ισότητα των δύο φύλων, η αειφορία, ο σεβασμός στην ετερότητα κ.λπ. Σημαντικός στόχος των βιβλίων είναι η προώθηση της κριτικής ανάλυσης των κοινωνικών και πολιτισμικών παραγόντων, που συνδέονται με αιτιώδη τρόπο με τις ανισότητες, τις διακρίσεις και τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Φυσικά, όλα αυτά παρουσιάζονται στα βιβλία μέσα από ζητήματα και

καταστάσεις που γίνονται αφορμή για συζήτηση και προβληματισμό, με τρόπο ανάλογο με την ηλικία των παιδιών: χωρίς διδασκισμό, αλλά με αξιοποίηση της βιωματικής φύσης της θεατρικής αγωγής και της δυνατότητας για διερευνητική/ ανακαλυπτική μάθηση που από τη φύση του προσφέρει το μάθημα.

Τα βιβλία βασίστηκαν στο πλεονέκτημα της θεατρικής αγωγής να μπορεί να αξιοποιεί πτυχές της πραγματικότητας, ώστε να πραγματεύεται αξίες και ιδέες και να διερευνά ανθρώπινες συμπεριφορές, μέσα από σύμβολα, αλληγορίες και μεταφορές, πάντα διαμεσολαβημένα από το θεατρικό ρόλο. Άλλωστε τα θεατρικά αυτά «ταξίδια» με τη χρήση του ρόλου και των θεατρικών συμβάσεων, επιτρέπουν την εξοικείωση με διαφορετικά κοινωνικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα, πράγμα που ενισχύει το διαπολιτισμικό χαρακτήρα του μαθήματος.

Στα βιβλία περιέχονται δραστηριότητες που προϋποθέτουν επίλυση προβληματικών καταστάσεων και μπορούν να προκαλέσουν κοινωνικογνωστική σύγκρουση και μετασχηματισμό ιδεών που αποδεικνύονται λανθασμένες. Για παράδειγμα, μέσα από τη διερευνητική δραματοποίηση ιστοριών που έχουν να κάνουν με τη διαφορετικότητα ή μέσα από την αξιοποίηση των παραμυθιών και των μύθων, μπορούν να αποδομηθούν προκαταλήψεις εναντίον των αναπήρων ή των ξένων. Ταυτόχρονα, μέσα από τον τρόπο οργάνωσης του μαθήματος που προτείνει το βιβλίο, αλλά και μέσα από τις δραστηριότητες που ενισχύουν τις κοινωνικές δεξιότητες των μαθητών/-τριών, τονίζεται η σημασία του διαλόγου και της δημοκρατικής και συμπεριληπτικής λειτουργίας της ομάδας.

Παράλληλα, τα βιβλία ενθαρρύνουν τις διαθεματικές και διεπιστημονικές προσεγγίσεις. Το Θέατρο ως τέχνη των τεχνών, αποτελεί τόπο συνάντησης των εικαστικών, της μουσικής, της ποίησης, του χορού κ.λπ και αυτό του το χαρακτηριστικό δεν θα μπορούσε να μείνει αναξιοποίητο στα βιβλία. Για αυτό πίνακες ζωγραφικής, ποιήματα, τραγούδια και μουσικές χρησιμοποιούνται στα βιβλία, τόσο ως αφορμή για δραστηριότητες, όσο και ως «δομικά υλικά» των θεατρικών παρουσιάσεων. Εξυπακούεται πως η χρήση του υλικού αυτού γίνεται με σεβασμό στα πνευματικά δικαιώματα των δημιουργών, τα οποία καλό είναι να γίνουν αντικείμενο συζήτησης και με τους/ τις μαθητές/-τριες.

Τα βιβλία της θεατρικής αγωγής στοχεύουν στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας και της πρωτότυπης σκέψης των μαθητών/-τριών και ευνοούν την αισθητική και

καλλιτεχνική έκφραση, καθώς το μάθημα σύμφωνα με τα προγράμματα σπουδών έχει ισόρροπα παιδαγωγικό και καλλιτεχνικό χαρακτήρα. Έτσι, δίχως το καλλιτεχνικό αποτέλεσμα να αποτελεί αυτοσκοπό, ενθαρρύνονται οι καλλιτεχνικοί πειραματισμοί των μαθητών/-τριών, μέσω των οποίων διερευνούν αφενός το αισθητικό και αφετέρου τρόπους αυτοέκφρασης. Το ζητούμενο είναι να βιώσουν οι μαθητές/-τριες τη χαρά της δημιουργίας και της καλλιτεχνικής έκφρασης, βιώνοντας την εμπειρία της ροής και της πλήρους αφοσίωσης στο δημιουργικό έργο, μέσα σε ένα ευχάριστο, ασφαλές και δημιουργικό περιβάλλον.

Επιπλέον, στα βιβλία υπάρχουν δραστηριότητες (ιδιαίτερα στα κεφάλαια «Αίσθηση, αυτοέκφραση, παιχνίδι», «Κοινωνώ τον άλλο, συναντώ τον εαυτό μου», «Μοιράζομαι στην ομάδα», «Ανάγκη, δίλημμα, πράττω, στοχάζομαι» «Συνεργασία και εμπύχωση»), με στόχο οι μαθητές/-τριες να συναντηθούν με τον εαυτό τους, να αποκτήσουν αυτοεπίγνωση αλλά και να ενδυναμωθούν ψυχικά, με πίστη στην αξία τους και την αυτοαποτελεσματικότητά τους. Αυτά επιτυγχάνονται τόσο μέσα από τις αντίστοιχες δραστηριότητες γνωριμίας, εμπιστοσύνης κι επικοινωνίας, όσο και μέσα από τη διαμεσολάβηση του ρόλου, των συμβόλων και των μύθων που εμπλέκονται στα μαθήματα του βιβλίου και βοηθούν τα παιδιά να αποκτήσουν μια αισιόδοξη και θετική στάση ζωής, να ενισχυθούν ψυχοκοινωνικά και να προσαρμοστούν καλύτερα στο περιβάλλον τους. Άλλωστε, οι ασκήσεις και οι δραστηριότητες που προτείνουν τα βιβλία της θεατρικής αγωγής δεν έχουν αυστηρά γνωστικά προαπαιτούμενα και δίνουν την ευκαιρία σε όλους τους/τις μαθητές/-τριες, όλων των τύπων νοημοσύνης, να αναδείξουν και να συνειδητοποιήσουν τις δυνατότητες τους και να έχουν καλές επιδόσεις.

Η αξιολόγηση των επιδόσεων στο μάθημα γίνεται με κριτήρια κατάλληλα για την ιδιαίτερη φύση του και τα βιβλία έχουν πρόβλεψη για αυτό: συμπεριλαμβάνονται δραστηριότητες αυτοαξιολόγησης, ασκήσεις αξιολόγησης και διαμορφωτική αξιολόγηση με προφορικές ερωτήσεις και συζητήσεις στον κύκλο.

Ακόμη, τα βιβλία συμβάλλουν στην ανάπτυξη των μεταγνωστικών δεξιοτήτων των μαθητών/-τριών, μέσω της ανάλυσης και της αξιολόγησης του περιεχομένου της μάθησης, αλλά και του τρόπου με τον οποίο μαθαίνουν, καθώς και εφαρμογής της νεοαποκτηθείσας γνώσης σε ευρύτερο πλαίσιο.

Τα βιβλία είναι περισσότερο βιωματικά και πρακτικά με έμφαση στη σωματικότητα, την τέχνη και τη φαντασία και λιγότερο θεωρητικά. Ωστόσο θεωρήθηκε σημαντικό να γνωρίσουν οι μαθητές/-τριες με απλό και γραμμικό τρόπο κομβικά σημεία της Ιστορίας του Θεάτρου, από την αρχαία Ελλάδα ως σήμερα, αλλά και βασικές θεατρικές έννοιες. Στα βιβλία των μεγαλύτερων τάξεων κάποιες σημαντικές έννοιες επαναλαμβάνονται με πιο σύνθετο και εμπλουτισμένο τρόπο, σύμφωνα με την έννοια της σπειροειδούς διάταξης της ύλης.

Στα βιβλία της θεατρικής αγωγής, και στο θεωρητικό και στο πρακτικό μέρος, υπάρχει εξελικτική πορεία, από το απλό στο πιο σύνθετο. Από απλούστερα παιχνίδια, απλές έννοιες και σύντομους αυτοσχεδιασμούς, σταδιακά οδηγούμαστε στο θεατρικό παιχνίδι και από κει στη διερευνητική δραματοποίηση, το πολυθέαμα και τη θεατρική παράσταση. Και καθώς οι σχολικές παραστάσεις συχνά συνδέονται με τις σχολικές γιορτές, στα βιβλία περιλαμβάνονται μαθήματα που στοχεύουν στη προσέγγιση των σχολικών γιορτών μέσα από τη θεατρική αγωγή, με πιο σύγχρονο, ευφάνταστο και δημιουργικό τρόπο.

Ιδιαίτερη μέριμνα έχει ληφθεί στα βιβλία της θεατρικής αγωγής για την ενίσχυση της γλωσσικής ανάπτυξης των μαθητών/-τριών, με έμφαση στην προβολή της επικοινωνιακής διάστασης της γλώσσας. Η γλώσσα στα βιβλία είναι ανάλογη της ηλικίας και της αντίστοιχης μέσης αναγνωστικής ικανότητας των μαθητών/-τριών. Παράλληλα, έχουν σκόπιμα χρησιμοποιηθεί και λέξεις και εκφράσεις που εμπλουτίζουν το λεξιλόγιό τους και με τη βοήθεια του/της εκπαιδευτικού μπορούν να λειτουργήσουν σαν μία σκαλωσιά που θα τους βοηθήσει στη γλωσσική τους ανάπτυξη. Στην κατεύθυνση αυτή λειτουργεί και το γλωσσάρι, το οποίο αφενός ενισχύει τον πολιτισμικό και καλλιτεχνικό εγγραμματισμό των μαθητών/-τριών, αφετέρου δίνει ένα πρότυπο σαφήνειας και περιεκτικότητας στο λόγο. Τη γλωσσική ανάπτυξη των παιδιών βοηθά και η ύπαρξη δραστηριοτήτων εργαστηρίου γραφής, που έχουν σχεδιαστεί ώστε να εμπεδώσουν βιωματικά οι μαθητές/-τριες τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του δραματικού λόγου και να απελευθερώσουν τη φαντασία τους. Επιπλέον, το βιβλίο περιέχει αποσπάσματα από θεατρικά και αφηγηματικά κείμενα, καθώς και προφορικές αφηγήσεις κειμένων από την ελληνική και παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά, ώστε οι μαθητές/-τριες να έρθουν σε

επαφή με ποικίλα κείμενα και να τα αξιοποιήσουν μέσα από τις τεχνικές και τις δραστηριότητες της θεατρικής αγωγής.

Τέλος, τα βιβλία συνδέονται με ψηφιακούς πόρους οι οποίοι, όπως και τα υπόλοιπα εποπτικά μέσα που χρησιμοποιούνται, τα κάνουν πιο ελκυστικά και διαδραστικά, ενώ ενισχύουν τον ψηφιακό εγγραμματισμό των μαθητών/-τριών. Εφόσον ο διαθέσιμος χρόνος και οι υλικοτεχνικές υποδομές το επιτρέπουν, ο/η εκπαιδευτικός Θεατρικής Αγωγής μπορεί συνδυαστικά να προβάλει και αποσπάσματα από θεατρικές παραστάσεις και άλλα εκπαιδευτικά βίντεο που κρίνει ότι εμπλουτίζουν το μάθημα.

Ως επίλογος έμεινε ένα στοιχείο, που ίσως ακούγεται λιγότερο επιστημονικό, βρίσκεται όμως -και θα βρίσκεται πάντα- στον πυρήνα της θεατρικής αγωγής. Είναι τα στοιχεία του παιχνιδιού, της αυθεντικής χαράς και της μαγνητικής ομορφιάς του Θεάτρου. Μέσα από την επιλογή των ηρώων και των ηρωίδων των βιβλίων, του μύθου, της μεταμόρφωσης και της θεατρικής ατμόσφαιρας, ελπίζουμε μέσα στις σελίδες των βιβλίων της θεατρικής αγωγής να χώρεσε και αυτή η μαγεία!

Παρόλα αυτά, τα βιβλία παραμένουν ένα μέσον, η θεατρική αγωγή είναι βίωμα και παίρνει σάρκα και οστά στην ομάδα! Καλή εμπύχωση!

Με εκτίμηση,
η συγγραφική ομάδα

2. Το πώς και το πού του μαθήματος της Θεατρικής Αγωγής

Διαμόρφωση χώρου, μέσα και υλικά

Χώρος διεξαγωγής του μαθήματος

Το μάθημα της θεατρικής αγωγής ιδανικό θα ήταν να διδάσκεται σε μια ξεχωριστή αίθουσα, με συγκεκριμένες προδιαγραφές. Να είναι ευρύχωρη και ασφαλής, να υπάρχει χώρος για φύλαξη των υλικών και των αντικειμένων που χρειάζονται στο μάθημα κι επιπλέον να μπορούν οι μαθητές/-τριες να κινούνται ελεύθερα χωρίς παπούτσια στον χώρο. Επίσης, καλό θα ήταν να υπάρχει και χώρος για να κάθονται όταν χρειάζεται.

Σε ορισμένα σχολεία υπάρχει διαθέσιμη αίθουσα πολλαπλών χρήσεων, η οποία συγκεντρώνει τις περισσότερες από τις παραπάνω προδιαγραφές. Επιπλέον, συνήθως, η αίθουσα πολλαπλών χρήσεων διαθέτει θεατρική σκηνή με φώτα και αυλαία, η οποία θα αξιοποιηθεί στο μάθημά μας. Σε κάποια άλλα σχολεία υπάρχει ελεύθερη αίθουσα που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για το μάθημά μας. Υπάρχουν ωστόσο και περιπτώσεις σχολείων με έλλειψη χώρων, όπου αναγκαστικά το μάθημα πρέπει να διεξαχθεί στην αίθουσα του κάθε τμήματος. Ο/Η εκπαιδευτικός Θεατρικής Αγωγής πρέπει να είναι ευέλικτος/η και να προσαρμόζει το μάθημα στις υπάρχουσες συνθήκες λαμβάνοντας υπόψη τόσο την ασφάλεια των παιδιών, όσο και τους στόχους του μαθήματος.

Καθώς η διδασκαλία της θεατρικής αγωγής εμπλουτίζεται από τη χρήση νέων τεχνολογιών, καλό θα ήταν μέσα στην αίθουσα να υπάρχει υπολογιστής (με σύνδεση στο διαδίκτυο), ηχεία και προτζέκτορας. Η δυνατότητα συσκότισης της αίθουσας θα χρησίμευε ιδιαίτερα για κάποιες μορφές θεάτρου και δραστηριοτήτων του μαθήματος. Επίσης για την αναπαραγωγή της μουσικής στα παιχνίδια και τις ασκήσεις μάς εξυπηρετεί η ύπαρξη συσκευών αναπαραγωγής ήχου.

Για να γίνει πιο ασφαλής και ελκυστικός για τα παιδιά ο χώρος, είναι χρήσιμο να υπάρχει μια μοκέτα ή ατομικά μαξιλάρια ή αφρώδη πλακάκια τύπου παζλ πατώματος για να παίζουν και να κάθονται τα παιδιά.

Αντικείμενα

Προτείνουμε μια λίστα αντικειμένων που θεωρούμε ότι είναι χρήσιμο να υπάρχουν στην αίθουσα θεατρικής αγωγής. Για την εξασφάλιση των αντικειμένων αυτών μπορούμε να ζητήσουμε τη συνδρομή τόσο του σχολείου, όσο και του συλλόγου γονέων. Μπορούμε ακόμα στην αρχή της χρονιάς, σε συνεργασία με τον/την δάσκαλο/α της τάξης, να στείλουμε μια επιστολή στους γονείς των μαθητών/-τριών μας, ζητώντας τους να μας διαθέσουν παλιά αντικείμενα που οι ίδιοι δεν χρειάζονται, αλλά μπορούν να φανούν χρήσιμα στο μάθημά μας. Η λίστα αυτή δεν είναι εξαντλητική και υποχρεωτική και μπορεί να εμπλουτίζεται ανάλογα με τις ανάγκες και τις υπάρχουσες συνθήκες.

Ουδέτερες μάσκες

Απλά μουσικά όργανα (μαράκες, καστανιέτες, ταμπουρίνο, καζού, καλάμι βροχής, ντέφι, κλπ.)

Υφάσματα διαφόρων χρωμάτων (γάζες, φόδρες)

Καπέλα/ περούκες

Υλικά για θεατρικές κατασκευές: λαδόκολλα, κουτιά παπουτσιών, διάφορα διακοσμητικά χειροτεχνίας, ψαλίδια και κόλλες, γυψόγαζες, τσόχα χειροτεχνίας, χρωματιστά χαρτόνια, χρωματιστά μολύβια, εφημερίδες, χαρτί μέτρου, χαρτοταινία, μαλλιά πλεξίματος, μανταλάκια.

Αποκριάτικα αξεσουάρ, όπως αποκριάτικες στολές/ κόκκινες μύτες κλόουν/ γυαλιά/ μάσκες κλπ.

Χρηστικά αντικείμενα, όπως τηλέφωνα, μικρά άθραυστα σκεύη, ψεύτικα λουλούδια και ψεύτικα φρούτα/ λαχανικά, καλάθια, βαλίτσες

Παλιά ρούχα (σακάκια, φουλάρια, ποδιές, πουκάμισα), μπαστούνια, τσάντες

Ασφαλείς βαφές για face painting

Κουδούνι

Καθρέφτης (άθραυστος)

Μαλακά μπαλάκια

Διάφορες πηγές φωτός: Φακοί, κεράκια μπαταρίας, προβολείς, κλπ.

Υλικά για κουκλοθέατρο:

Φορητό κουκλοθέατρο

Συλλογή από διάφορα είδη κούκλας (μαρότες, γαντόκουκλες, δαχτυλόκουκλες, μαριονέτες)

Προβολέας

Μουσική

Στο μάθημα της θεατρικής αγωγής είναι πολύ σημαντική η χρήση μουσικών ερεθισμάτων, τόσο για τη δημιουργία ατμόσφαιρας, όσο και για τις σωματικές ασκήσεις. Είναι προτιμότερο τα μουσικά κομμάτια να είναι ορχηστρικά. Αναφέρουμε ενδεικτικά κάποιες γενικές κατηγορίες που μπορεί να αξιοποιήσει ο/η εκπαιδευτικός Θεατρικής Αγωγής.

Ήχοι φύσης

Μουσική τσίρκου

Μουσική για κινησιολογικά παιχνίδια

Μουσική από τον βωβό κινηματογράφο

Μουσική γραμμένη για θεατρικές παραστάσεις

Μουσική επένδυση ταινιών

Παραδοσιακή μουσική

Κλασική μουσική

Βαλίτσα της θεατρικής αγωγής

Πολλές φορές στη σχολική πραγματικότητα μπορεί να μην υπάρχουν οι ιδανικές συνθήκες στις αίθουσες ή ο/η εκπαιδευτικός Θεατρικής Αγωγής να μετακινείται σε παραπάνω από μια σχολικές μονάδες. Σε αυτές τις περιπτώσεις εξυπηρετεί η χρήση της φορητής βαλίτσας της θεατρικής αγωγής. Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί μέσα σε αυτή να μεταφέρει μια επιλογή υλικών.

Πέρα από τη βαλίτσα της θεατρικής αγωγής, μια ωραία ιδέα θα ήταν η «τσάντα θεατρικής αγωγής» για τον/την μαθητή/-τρια. Μια υφασμάτινη τσάντα που ο μαθητής/-τρια θα διακοσμήσει όπως θέλει και θα περιέχει ατομικά αξεσουάρ μεταμφίεσης, κάποιο πανί ή μαντίλι, ένα αγαπημένο αντικείμενο, μια κούκλα κουκλοθεάτρου, κλπ.

Στην τσάντα μπορεί να υπάρχει και το τετράδιο θεατρικής αγωγής, το οποίο θα μπορούσε να έχει διάφορες μορφές και χρήσεις. Ένα τετράδιο τύπου μισό - μισό μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να σημειώσουν ή και να αποτυπώσουν ζωγραφικά τις δραστηριότητες που τους άρεσαν, ή κάτι που δε θέλουν να ξεχάσουν. Κύρια λειτουργία του τετραδίου δηλαδή, είναι η αναστοχαστική εμπειρία του/της μαθητή/-τριας. Εναλλακτικά θα μπορούσε να υπάρχει το τετράδιο θεατρικής αγωγής της τάξης. Σε αυτό θα αναλαμβάνει ένα παιδί κάθε φορά να σημειώνει τις κύριες δραστηριότητες του μαθήματος και ό,τι άλλο αποφασίσει η ομάδα.

3. Η δομή του βιβλίου

ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΒΗΜΑΤΩΝ (ΣΤΑΔΙΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ)

Εισαγωγή: «Το πρώτο κουδούνι»

Επιλέξαμε αυτή την ονομασία για το πρώτο βήμα, καθώς θυμίζει κάτι από την ατμόσφαιρα του σύγχρονου θεάτρου. Όπως γνωρίζουμε, τα τρία κουδούνια στο θέατρο σηματοδοτούν την έναρξη μιας παράστασης. Στο βιβλίο μας, τρεις ήρωες εισάγουν τους αναγνώστες στο θέμα που πραγματεύεται το κάθε μάθημα. Ο Νίκος, η Νικόλ και το Σύννεφο αναλαμβάνουν να προκαλέσουν την εμπλοκή των μαθητών/τριών με παιγνιώδη τρόπο, σε μια σύντομη συζήτηση. Επιλέξαμε οι δύο ανθρωπίνους χαρακτήρες, ο Νίκος και η Νικόλ, να είναι κοντά στην ηλικία των παιδιών που φοιτούν στο δημοτικό σχολείο. Προσπαθήσαμε συνειδητά να αποφύγουμε τα έμφυλα στερεότυπα και να δημιουργήσουμε σύγχρονους χαρακτήρες, κοντά στην ψυχοσύνθεση των παιδιών: το ντύσιμό τους είναι ουδέτερο, τα ενδιαφέροντά τους δεν είναι στερεοτυπικά με βάση το φύλο. Ταυτόχρονα, συμπεριλάβαμε και έναν φανταστικό χαρακτήρα, το Σύννεφο, το οποίο είναι ο «φίλος» των δύο παιδιών. Το Σύννεφο, για εμάς, φέρει όλα τα στοιχεία του θεάτρου: έχει συμβολισμό, έχει κάτι μαγικό, κάτι παραμυθένιο και είναι ευέλικτο στις μεταμορφώσεις.

Προοργανωτής – Τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα: «Πριν ανοίξουν οι κουρτίνες...»

Η ονομασία του βήματος αυτού είναι εμπνευσμένη από το αλφαβητάρι του θεάτρου. Στα «παρασκήνια του μαθήματος» ο/η εκπαιδευτικός Θεατρικής Αγωγής παρουσιάζει στους/στις μαθητές/-τριες τα επιδιωκόμενα μαθησιακά αποτελέσματα με έμμεσο, περιεκτικό και κατανοητό τρόπο. Η εισαγωγική φράση που παραμένει σταθερή για το συγκεκριμένο βήμα είναι: «Εμπρός, το παιχνίδι ξεκινά!». Η λέξη «παιχνίδι», άλλωστε, κινητοποιεί τους/τις μαθητές/-τριες, οι οποίοι/-ες συνειδητοποιούν ότι ήρθε η ώρα να περάσουμε πλέον στην πράξη!

Παιχνίδια και ασκήσεις: «Κάτι για ζέσταμα!»

Στο τρίτο βήμα εξηγούνται σε απλή γλώσσα δραστηριότητες οι οποίες επιχειρήθηκε να έχουν άμεση συνάφεια με το θέμα που πραγματεύεται το μάθημα. Το έντυπο βιβλίο περιλαμβάνει συνήθως δύο δραστηριότητες. Ο Εργαστηριακός Οδηγός εμπεριέχει και άλλες ασκήσεις και παιχνίδια για κάθε ενότητα, προκειμένου να υπάρχουν πολλαπλές επιλογές για τον/ την εκπαιδευτικό Θεατρικής Αγωγής, ανάλογα με τις ανάγκες και τον αριθμό των μελών της ομάδας και τη χρονική διαθεσιμότητα. Η ποικιλία του ασκησιολογίου (κινητικές ασκήσεις, ασκήσεις χαλάρωσης, εμπιστοσύνης, επικοινωνίας, συγκέντρωσης κ.ά.) επιδιώκει την ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών.

Επιπλέον, σε αυτό το βήμα προστέθηκαν δύο κατηγορίες δραστηριοτήτων οι οποίες υλοποιούνται «ανάμεσα στα θρανία και «στο προαύλιο του σχολείου». Πρόκειται για δράσεις οι οποίες υλοποιούνται μέσα στη σχολική αίθουσα, όταν δεν υπάρχει δυνατότητα να μετακινηθούν στον χώρο τα θρανία και οι καρέκλες των μαθητών/-τριών, αλλά και ιδέες που μπορεί να εφαρμοστούν στο προαύλιο. Δεδομένου ότι σε πολλές περιπτώσεις δεν υπάρχουν διαθέσιμες αίθουσες πολλαπλών χρήσεων, προτείνουμε δραστηριότητες που μπορούν να υλοποιηθούν σε εναλλακτικούς χώρους.

Εκμάθηση μεθόδων και τεχνικών: «Ο θεατρικός μας χάρτης»

Στο τέταρτο βήμα παρουσιάζονται η μέθοδος και οι τεχνικές οι οποίες θα οδηγήσουν τους/ τις μαθητές/-τριες στην κατανόηση των θεμάτων και των διλημάτων που κάθε φορά διερευνούμε ως ομάδα.

Εφαρμογή μεθόδων και τεχνικών: «Και τώρα... φώτα, παρακαλώ!»

Στο πέμπτο βήμα θέτουμε σε εφαρμογή τη μέθοδο και τις τεχνικές από τον «θεατρικό μας χάρτη». Τα φώτα και ο προβολέας σηματοδοτούν τη μετάβαση στη θεατρική πράξη. Ουσιαστικά, πρόκειται για το τρίτο κουδούνι του θεάτρου κατά το οποίο οι μαθητές/-τριες απολαμβάνουν τη μαγεία της σκηνής, μέσα από τις επινοήσεις της στιγμής, από αυτοσχεδιασμούς και άλλες δράσεις. Καθώς πρόκειται για βιβλιοτετράδιο, ζητείται αρκετές φορές από την ομάδα να ζωγραφίσουν, να χρωματίσουν μια εικόνα, να συμπληρώσουν ένα κόμικ με λέξεις, να αντιστοιχίσουν. Το διακριτικό για αυτή τη δράση απεικονίζεται με «ένα μολύβι που γράφει».

Αναστοχαστικός διάλογος – Αξιολογικές τεχνικές: «Στον μικρό μας κύκλο»

Στο έκτο βήμα περιγράφονται δραστηριότητες με στόχο τον αναστοχασμό και την ανασκόπηση του κάθε μαθήματος. Αυτό δρομολογείται με τρόπους που εναρμονίζονται με την ηλικία των μαθητών/-τριών: μέσω συζήτησης, με απευθείας ερωτήματα προς την ολομέλεια, μέσω συμπλήρωσης απλού τύπου ερωτηματολογίων και κριτηρίων αυτοαξιολόγησης, ή μέσω επιπλέον δράσεων προκειμένου να εκμαιευτούν τα παραπάνω ζητούμενα.

Δημοσιεύσεις μαθητών/τριών: «Ανεβάζουμε στο... σύννεφο!»

Το έβδομο και τελευταίο βήμα στοχεύει στην παραγωγή ενός ατομικού ψηφιακού αποτυπώματος του/της μαθητή/-τριας. Επιλέξαμε αυτόν τον τίτλο γιατί το σύννεφο (cloud) είναι ο άυλος ψηφιακός αυτός χώρος μέσα στο διαδίκτυο, ο οποίος μπορεί να ταυτιστεί και με το Σύννεφο, τον χαρακτήρα από την πρωταγωνιστική τριπλέτα του βιβλίου μας. Ορισμένες φορές στο βήμα αυτό μπορεί να χρειαστεί και η βοήθεια του/ της εκπαιδευτικού Θεατρικής Αγωγής. Στον χώρο του ψηφιακού αυτού αποθετηρίου (portfolio) συλλέγονται: ζωγραφιές, γραπτό κείμενο, ήχοι, φωτογραφίες, βίντεο.

Στο τέλος κάθε μαθήματος κρίθηκε απαραίτητο να παρατεθεί ένα «Γλωσσάρι» βασικών θεατρικών όρων (Λεξιλόγιο).

4. Συγκεντρωτικός κατάλογος Ψηφιακών Μαθησιακών Αντικειμένων (ΨΜΑ)

Μάθημα	Τύπος	Τίτλος	Περιεχόμενο
1.1	III	Ένα όνομα, μια ιστορία	Απλό διαδραστικό παιχνίδι μνήμης, το οποίο περιλαμβάνει σχεδίαση/ υλοποίηση γραφικών
1.2	III	Συμπληρώνω τα κενά!	Απλό διαδραστικό παιχνίδι συμπλήρωσης κενών, το οποίο περιλαμβάνει σχεδίαση/ υλοποίηση γραφικών
	III	Οι τέσσερις εποχές	Βίντεο-ταινία μικρού μήκους (πρωτότυπη, περιλαμβάνει σενάριο, χαρακτήρες, σκηνοθεσία, κ.λπ.) (έως 10')
2.3	II	Μαθαίνω τα επαγγέλματα στο τσίρκο!	Συλλογή εικόνων/ φωτογραφιών με slideshow
	II	Μια μέρα στο τσίρκο	Συλλογή εικόνων/ φωτογραφιών με slideshow
2.4	III	Να κι άλλοι θόρυβοι!	Μικρή πολυμεσική εφαρμογή, με διαδραστικές δραστηριότητες, σε ψηφιακό περιβάλλον (ανοιχτή δραστηριότητα)
	II	Τι δεν ξεχνώ!	Διαδραστική εικόνα, με χωροθετημένες πληροφορίες για εξερεύνηση (τα οποία περιλαμβάνουν σχεδίαση/ υλοποίηση γραφικών)
	I	Ιστορία από κάρτες!	Εικονογράφηση

2.5	II	Μια αναμνηστική φωτογραφία	Συλλογή εικόνων/ φωτογραφιών (περιλαμβάνεται η διαμόρφωσή τους σε ένα μαθησιακό αντικείμενο, με επιπλέον στοιχεία π.χ. slideshow)
	I	Ποιες λέξεις κρύβονται μέσα στην ομάδα;	Διαδραστική άσκηση κρυπτόλεξου, η οποία δεν περιλαμβάνει σχεδίαση/ υλοποίηση γραφικών
3.6	I	Να μερικές ιδέες για το μολύβι μου!	Διαδραστική άσκηση κρυπτόλεξου, η οποία δεν περιλαμβάνει σχεδίαση/ υλοποίηση γραφικών
3.7	III	Βάζω την ιστορία στη σειρά!	Απλό διαδραστικό παιχνίδι σειροθέτησης, το οποίο περιλαμβάνει σχεδίαση/ υλοποίηση γραφικών
	I	Θαλασσοταραχή	Ηχητικό (υφιστάμενο ηχητικό) (ελεύθερο δικαιωμάτων)
	I	Χάρτης νησιού	Εικονογράφηση
3.8	II	Ο Δαχτυλάκης (πρώτο μέρος)	Ηχητικό (πρωτότυπο, με σύνθεση)
	II	Ο Δαχτυλάκης (δεύτερο μέρος)	Ηχητικό (πρωτότυπο, με σύνθεση)
	II	Ο Δαχτυλάκης (τρίτο μέρος)	Ηχητικό (πρωτότυπο, με σύνθεση)
	II	Τα λαϊκά παραμύθια	Στατική αναπαράσταση δεδομένων: ινφογράφημα
	II	Άλλο ένα λαϊκό παραμύθι	Ηχητικό (πρωτότυπο, με σύνθεση)

3.9	II	Ζωντανεύω τις εικόνες	Συλλογή εικόνων/ φωτογραφιών με slideshow
	II	Ειρήνη του Αριστοφάνη	Ηχητικό (πρωτότυπο, με σύνθεση)
3.10	I	Περπατώντας για το σχολείο	Διαδραστική άσκηση / λαβύρινθος (χωρίς σχεδίαση/υλοποίηση γραφικών)
	I	Οδική Ασφάλεια	Παρουσίαση απλή (π.χ. από προγράμματα τύπου PowerPoint)
4.11	I	Βοηθητικές κάρτες για τα επαγγέλματα	Εικονογράφηση
	II	Από το χαρτί... στη σκηνή! (Οι Ανίκητοι)	Διαδραστικό περιβάλλον, με χωροθετημένες πληροφορίες για εξερεύνηση (τα οποία περιλαμβάνουν σχεδίαση / υλοποίηση γραφικών)
4.12	III	Ήχοι λεωφορείου	Μικρή πολυμεσική εφαρμογή, με διαδραστικές δραστηριότητες, σε ψηφιακό περιβάλλον (ανοιχτή δραστηριότητα)
	II	Φτιάχνω μια θεατρική πρόσκληση	Διαδραστικό περιβάλλον με χωροθετημένες πληροφορίες για εξερεύνηση (το οποίο περιλαμβάνει σχεδίαση / υλοποίηση γραφικών)
	I	Το συννεφόλεξο του θεάτρου	Διαδραστική άσκηση (χωρίς σχεδίαση/υλοποίηση γραφικών)
	I	Β' Δημοτικού: Θυμάμαι και μοιράζομαι	Κείμενο

5. Μαθήματα και Ενότητες:

προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα - επιπρόσθετο υλικό

Σύμφωνα με τον δημοσιευμένο Οδηγό Εκπαιδευτικού του Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ, 2022), το βιβλιοτετράδιο της Β' Δημοτικού περιλαμβάνει δώδεκα (12) συνολικά μαθήματα, μοιρασμένα μέσα σε τέσσερα (4) θέματα.

Θέμα 1^ο: Αισθάνομαι και εκφράζομαι στο παιχνίδι

Μάθημα 1^ο: Αισθάνομαι και εκφράζομαι

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα:

Οι μαθητές/-τριες να είναι σε θέση:

- Να ανακαλύψουν τα εκφραστικά τους μέσα (φωνή, σώμα).
- Να αξιοποιούν τις φωνητικές τους δυνατότητες (ένταση, χροιά, χρώμα).
- Να αποκτήσουν συνείδηση του σώματός τους, των δυνατοτήτων του και της σχέσης του με τον χώρο και με τους άλλους.
- Να εξερευνούν και να αναγνωρίζουν το σώμα και τις αισθήσεις τους σε ποικίλα επίπεδα και ρυθμούς κίνησης.
- Να ελέγχουν την κίνηση του σώματος στον χώρο: – αναγνώριση των κινητικών δυνατοτήτων του σώματος – οριοθέτηση χώρου - χρόνου – προσανατολισμός στον χώρο – στάση σώματος – αυτοέλεγχος, επίπεδα κίνησης – λεπτή και αδρή κινητικότητα – ψυχοσωματική έκφραση – απελευθέρωση των αισθήσεων και της φαντασίας.

Σε αυτό το μάθημα για τη Β' Δημοτικού, παρατηρούμε στο πρώτο βήμα (σκίτσο) ότι η ηρωίδα μας, η Νικόλ έχει κάποιο πρόβλημα όρασης, το οποίο το κρύβει. Ο ρόλος του Σύννεφου ετοιμάζεται να το αποκαλύψει, ωστόσο εκείνη δεν το μαρτυρά ακόμη. Προσπαθήσαμε μέσα από αυτό το περιστατικό να μιλήσουμε έμμεσα για τη διαφορετικότητα. Το να φορέσει κάποιος γυαλιά, ενώ πρόκειται για μια συνηθισμένη κατάσταση, συχνά μέσα στο σχολικό περιβάλλον το άτομο που τα φορά γίνεται αποδέκτης σχολίων και χλευασμού.

Θέμα 1^ο: Αισθάνομαι και εκφράζομαι στο παιχνίδι

Μάθημα 2^ο: Παίζουμε στην ομάδα

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα:

Οι μαθητές/-τριες να είναι σε θέση:

- Να εντάσσονται διαλεκτικά και με θάρρος στην ομάδα, αφενός δίνοντας τον απαραίτητο ζωτικό χώρο στους άλλους, αφετέρου υποστηρίζοντας τη δική τους θέση σε αυτήν.
- Να αναγνωρίζουν και να κάνουν χρήση της ενεργητικής ακρόασης
- Να αναγνωρίζουν τον χρόνο (ώρες, μήνες)
- Να δίνουν παραδείγματα και να συσχετίζουν τις μεταβολές του καιρού με τις εργασίες και άλλες δραστηριότητες των ανθρώπων (εορτασμοί, έθιμα, αγροτικές ασχολίες κ.λπ.)
- Να ασκούν κριτική και να διαμορφώσουν κουλτούρα διαλόγου

Δημιουργική συνεργασία στην ομάδα: -σωματική επικοινωνία -συντονισμός κίνησης -συνεργασία με τον άλλο / παρτενέρ και την ομάδα - αυτοπειθαρχία -αρμονική συνύπαρξη -συνεργασία στην ομάδα

Κάτι για ζέσταμα!

28, 30 ή 31; (πρόσθετη δραστηριότητα)

Παραλλαγή: Οι μαθητές κάθονται σε κύκλο. Ο/ η εκπαιδευτικός δίνει ονόματα μηνών στους μαθητές/-τριες. Με κάθε παλαμάκι λέει 28, 30 ή 31. Τότε, πρέπει να σηκωθούν και να αλλάξουν θέση τα παιδιά/μήνες που έχουν στο άθροισμά τους τις μέρες αυτές. Όταν ακούγεται η λέξη «Χρόνος» πρέπει να σηκωθούν και να αλλάξουν θέση όλα τα μέλη της ομάδας.

Χρονοσαλάτα! (πρόσθετη δραστηριότητα)

1, 2, 3, όλη η ομάδα κάθεται σε κύκλο! Κάθε μαθητής/-τρια παίρνει το όνομα ενός μήνα. Όταν ακουστεί η εποχή που ανήκει ο μήνας του, τότε σηκώνεται από τη θέση που βρισκόταν και αλλάζει καρέκλα. Στη λέξη «Χρόνος» σηκώνεται όλη η ομάδα και αλλάζει θέση.

Μήνες σε δράση!

Αν δεν υπάρχει δυνατότητα μουσικής δημιουργούμε ρυθμό χτυπώντας ρυθμικά το θρανίο με παλαμάκια είτε με ένα ταμπουρίνο. Ο/η εκπαιδευτικός θεατρικής αγωγής αν θέλει επαναλαμβάνει το παιχνίδι ζητώντας από τους μαθητές/-τριες ανατροφοδότηση για το τι μπορεί να κάνουμε σε κάθε μήνα. Λέει μόνο το όνομα του μήνα και τα παιδιά κάνουν κάτι που τους έρχεται στο μυαλό για το μήνα αυτό. Π.χ. κάποιος/α τον Απρίλιο μπορεί να σβήσει κεράκια γιατί έχει γενέθλια. Κάποιος άλλος/η να ανάψει τη λαμπάδα του/ της. Κάποιος/α το Γενάρη μπορεί να δείξει ότι είναι στενοχωρημένος/-η γιατί λυπάται που τελείωσαν τα Χριστούγεννα. Μερικές ιδέες για τους υπόλοιπους μήνες:

1, 2, 3 είμαστε ο Απρίλιος και τα λουλούδια παίρνουν ύψος.

1, 2, 3 είμαστε ο Μάιος και τα λουλούδια ανθίζουν.

1, 2, 3 είμαστε ο Ιούνιος και ξεκινάμε τα μπάνια.

1, 2, 3 είμαστε ο Ιούλιος και τρώμε τα φρούτα του καλοκαιριού

1, 2, 3 είμαστε ο Αύγουστος και τρώμε ένα τεράστιο παγωτό!

1, 2, 3 είμαστε ο Σεπτέμβριος, κρατάμε τις τσάντες και πάμε σχολείο.

1, 2, 3 είμαστε ο Οκτώβριος και κρατάμε ομπρέλα.

1, 2, 3 είμαστε ο Νοέμβριος και μαζεύουμε τις ελιές.

1, 2, 3 είμαστε ο Δεκέμβριος και στολίζουμε το χριστουγεννιάτικο δέντρο.

Και τώρα... φώτα, παρακαλώ!

Ποιος μήνας είναι καλύτερος;

Πρόκειται για ένα παιχνίδι ρητορικής. Η ρητορική βρίσκεται μέσα σε όλες τις εκφάνσεις του γραπτού και του προφορικού λόγου. Σε κάθε μορφή του ο λόγος είναι παράθεση επιχειρημάτων στην προσπάθειά μας να πείσουμε τους άλλους. Τα παιχνίδια ρητορικής στο μάθημα της θεατρικής αγωγής συμβάλλουν στην ενεργή μάθηση και στη διαμόρφωση κουλτούρας διαλόγου. Μέσα από το παιχνίδι και την υιοθέτηση ρόλων οι μαθητές μαθαίνουν την τέχνη του λόγου. Εξασκούνται στο να εκφράζουν λόγο με συνοχή και επιχειρήματα, να ακούν και να δέχονται τη γνώμη των άλλων. Είναι ένας λόγος δημιουργικός κατά τον οποίο εκφράζονται δημοκρατικά όλες οι απόψεις.

Πρόταση: Προτείνεται η δραματοποίηση μιας σκηνής από το λαϊκό παραμύθι «Η κυρά Καλή και οι 12 μήνες».

Στον μικρό μας κύκλο

QR: Συμπληρώνω τα κενά!

Σε αυτή τη δραστηριότητα οι μαθητές/-τριες παρακολουθούν τις εικόνες και στη συνέχεια συμπληρώνουν τη λέξη που λείπει. Προσοχή, οι λέξεις χρειάζεται να τονιστούν σωστά για να εμφανίζεται ως «σωστή» η απάντηση. Οι σωστές απαντήσεις που ζητούνται, με σειρά εμφάνισης των εικόνων, είναι οι εξής:

Οι Ινδιάνοι χορεύουν τον χορό της βροχής

Στο κάμπινγκ καθόμαστε σε κύκλο, γύρω από τη φωτιά

Ο Νίκος, η Νικόλ και το Σύννεφο, μαζί με άλλους ηθοποιούς βρίσκονται σε ένα αρχαίο θέατρο

Στο λούνα παρκ ανεβαίνουμε στη ρόδα

Στην τοξοβολία το βέλος πρέπει να βρει τον κυκλικό στόχο

Το τσάμικο είναι ένας δημοτικός χορός

Στο τσίρκο η σκηνή είναι κύκλος

Θέμα 2^ο: Με τους φίλους μου στην ομάδα

Μάθημα 3^ο: Το πρόσωπό μας είναι χαρούμενο πλάι στους άλλους

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα:

Οι μαθητές/-τριες να είναι σε θέση:

- Να εντάσσονται διαλεκτικά και με θάρρος στην ομάδα, αφενός δίνοντας τον απαραίτητο ζωτικό χώρο στους άλλους, αφετέρου υποστηρίζοντας τη δική τους θέση σε αυτήν.
- Να αποδέχονται τους όρους και τους κανόνες συνύπαρξης στην ομάδα.
- Να αναγνωρίζουν την αξία της αποδοχής, της αλληλεγγύης και της ενσυναίσθησης.

Ο εκπαιδευτικός Θεατρικής Αγωγής μπορεί να σχολιάσει, με αφορμή το μάθημα για το τσίρκο, την απαγόρευση συμμετοχής ζώων στα θεάματα. Διάλογος ευαισθητοποίησης ως προς αυτό.

Κάτι για ζέσταμα!

Το τσίρκο

Ο/ η εκπαιδευτικός θεατρικής αγωγής μπορεί να βάλει μουσική τσίρκου. Κάποιες ενδεικτικές προτάσεις:

«Στο τσίρκο του Νίνο» (ορχηστρικό) Μουσική: Νίκος Κυπουργός

“Afro circus/ I Like To Move It”

OST. Madagascar 3: Europe's Most Wanted (Music From The Motion Picture)

by Chris Rock, Danny Jacob

«Το τσίρκο» Μουσική: Μίμης Πλέσσας

“Sous les ponts de Paris” Orgues de barbarie Odin en la#

Είμαστε ίδιοι! (πρόσθετη δραστηριότητα)

Οι μαθητές κάθονται σε κύκλο και η μια παλάμη τους ακουμπά το πάτωμα. Ψάχνουν να βρουν κάτι ίδιο σε μια άλλη παλάμη ώστε να μπορέσουν να βγάλουν τη δική τους εκτός παιχνιδιού. Για παράδειγμα:

Μαθητής Α: Βγάζω την παλάμη μου γιατί έχω κομμένα νύχια όπως κι ο Νίκος.

Μαθητής Β: Βγάζω την παλάμη μου γιατί είναι λευκή όπως και της Ελένης.

Μαθητής Γ: Βγάζω την παλάμη μου γιατί έχω πέντε δάχτυλα όπως κι ο Πιερ.

Πίσω απ' το παιχνίδι αυτό, ο/ η εκπαιδευτικός θεατρικής αγωγής αναγνωρίζει μια άσκηση φαντασίας και δημιουργικότητας. Όσο περνά η ώρα τα παιδιά βρίσκουν ομοιότητες. Κι αν δεν μπορούν, ο/η εκπαιδευτικός βοηθά να βρουν πόσα πράγματα έχουν κοινά: Δυο παλάμες μοιάζουν γιατί έχουν νύχια, γραμμές. Δυο παλάμες μπορεί να μοιάζουν επειδή φοράνε δαχτυλίδια αλλά κι επειδή με αυτές πιάνω το μολύβι μου ή παίζω πιάνο.

Ανάμεσα στα θρανία

Διακόπτης γέλιου

Τα παιδιά καθισμένα στις θέσεις τους επιλέγουν ποιος/α θα είναι ο παίκτης Α και ποιος/α ο παίκτης Β. Πρέπει να κοιτάζονται συνεχώς, με το πρόσωπό τους ανέκφραστο. Ο/ η εκπαιδευτικός θεατρικής αγωγής περιμένει έως ότου κάνουν όλοι ησυχία και μετά λέει «διακόπτης γέλιου». Τότε ο παίκτης Α προσπαθεί με όποιο τρόπο μπορεί να κάνει τον παίκτη Β να γελάσει, χωρίς όμως να υπάρχει σωματική επαφή. Μετά από λίγη ώρα, ο/ η εκπαιδευτικός θεατρικής αγωγής λέει ξανά «διακόπτης γέλιου» και αντιστρέφονται οι ρόλοι των παικτών (Plummer, 2010, σελ. 113).

Ο Ακροβάτης

Ο/η εκπαιδευτικός Θεατρικής Αγωγής ζωγραφίζει μια γραμμή με μια κιμωλία, είτε κολλάει μια χαρτοταινία. Ένα παιδί, ο Ακροβάτης, σηκώνεται και πρέπει να περπατήσει πάνω στο «σχοινί» με τα μάτια κλειστά. Δυο ή τρία παιδιά είναι οι φίλοι/-ες του, που με προφορικές οδηγίες τον/την βοηθούν να παραμείνει στη γραμμή και να φτάσει με ασφάλεια στο τέλος.

Στο προαύλιο του σχολείου μας

Σκυταλοδρομία στο τσίρκο

Τα παιδιά χωρίζονται σε δύο ομάδες για να διαγωνιστούν στη σκυταλοδρομία. Κάθε ομάδα αποφασίζει ποιος επαγγελματίας του τσίρκου θα είναι και ανάλογα περπατάει. Για παράδειγμα: ταχυδακτυλουργός. Ολόκληρη η ομάδα περπατάει σαν ταχυδακτυλουργός, βγάζοντας από τα καπέλα της τρομερές... εκπλήξεις! Μόλις φτάσει στο τέρμα πρέπει η ομάδα να βρει και να επιστρέψει στην αφετηρία με άλλο επάγγελμα. Για παράδειγμα: κλόουν. Επομένως περπατούν με το χαρακτηριστικό περπάτημα του κλόουν. Δε βιάζονται, περπατούν χαρούμενοι πλάι στους/στις συναδέλφους τους από το τσίρκο. Η σκυταλοδρομία συνεχίζεται μέχρι να περπατήσουν οι μαθητές/-τριες με όλους τους ρόλους του τσίρκου. Πολλές φορές και οι δύο ομάδες κάνουν ταυτόχρονα τον ίδιο επαγγελματία.

1,2,3 λάβετε θέσεις σαν....

Και τώρα... φώτα, παρακαλώ!

Ο κλόουν Νικ Νικ

Ο/ η εκπαιδευτικός θεατρικής αγωγής βάζει τα παιδιά να διαβάσουν το γράμμα. Μπορεί να το διαβάσει κι εκείνος/η μια φορά ώστε να γίνει κατανοητό το πρόβλημα που υπάρχει και τι καλούνται να κάνουν τα παιδιά. Η υπόθεση είναι ότι ένας κλόουν δεν παρουσιάζεται. Ωθούμε τα παιδιά να βρουν εξηγήσεις γιατί έχασε το χαμόγελό του.

Πρόταση: Ο/ η εκπαιδευτικός θεατρικής αγωγής μπορεί να διαβάσει αποσπάσματα από το βιβλίο «Ιστορίες του κλόουν» του Γιώργου Μ. Μαρίνου και να ζητήσει από τα παιδιά να δραματοποιήσουν μια σκηνή ή να βρουν ένα διαφορετικό τέλος.

Θέμα 2^ο: Με τους φίλους μου στην ομάδα

Μάθημα 4^ο: Μιλούμε στους άλλους. Αυτοί μας προσέχουν;

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα:

Οι μαθητές/-τριες να είναι σε θέση:

- Να εντάσσονται διαλεκτικά και με θάρρος στην ομάδα, αφενός δίνοντας τον απαραίτητο ζωτικό χώρο στους άλλους, αφετέρου υποστηρίζοντας τη δική τους θέση σε αυτήν.
- Να αποδέχονται τους όρους και τους κανόνες συνύπαρξης στην ομάδα.
- Να αναγνωρίζουν και να κάνουν χρήση της ενεργητικής ακρόασης.
- Να επινοούν και να συνθέτουν μια προφορική ή γραπτή ιστορία.

Κάτι για ζέσταμα!

Νευριασμένος πελάτης (πρόσθετη δραστηριότητα)

Ατομικός αυτοσχεδιασμός, κατά τον οποίο ένας/μία μαθητής/-τρια προσποιείται ότι μιλάει στο τηλέφωνο με έναν νευριασμένο πελάτη και δημιουργεί έναν διάλογο, ενώ στην πραγματικότητα είναι ένας μονόλογος! Του πούλησαν λάθος νούμερο παπουτσιών και του είναι στενά; Βρήκε μια μύγα μέσα στη σούπα;

Παραλλαγή: Η ίδια άσκηση μπορεί να πραγματοποιηθεί και με δεύτερο/η συμμετέχοντα/-ουσα στο ρόλο του πελάτη. Ο πελάτης αποφασίζει σε τι μαγαζί τηλεφωνεί και για ποιο λόγο είναι θυμωμένος. Ο/η υπάλληλος απαντά στην κλήση και αυτοσχεδιάζει ανάλογα με τη συνθήκη που του/της δίδεται. Ο/η εκπαιδευτικός θεατρικής αγωγής τονίζει πως πρώτα ακούμε προσεκτικά χωρίς να διακόπτουμε και κατόπιν απαντάμε.

Ανάμεσα στα θρανία

Η βαλίτσα

Οι μαθητές/-τριες ετοιμάζουν τις βαλίτσες τους για διακοπές. Τι βάζουν μέσα; Κάθε παιδί ακούει προσεκτικά τι βάζουν οι προηγούμενοι γιατί αν αναφέρει ξανά αντικείμενο που ήδη

έχει ειπωθεί μια φορά, χάνει. Η βαλίτσα είναι μεγάλη οπότε χωράει ακόμα και σκηνή ή βάρκα, αλλά προσοχή: Αν βάλει κάποιος/α στη βαλίτσα σκούφο και γάντια για καλοκαιρινές διακοπές τότε... χάνει και πάλι γιατί είναι εκτός εποχής!

Το παιχνίδι μπορεί παιχτεί είτε ως μια συλλογή ρούχων και αξεσουάρ για οποιαδήποτε εποχή, είτε για καλοκαίρι ή για χειμώνα, κ.λπ. Ο/η εκπαιδευτικός θεατρικής αγωγής στη δραστηριότητα «η βαλίτσα» μπορεί να αλλάξει τις εποχές ανά διαστήματα. Για παράδειγμα: είναι χειμώνας και ετοιμάζουμε βαλίτσες για διακοπές στο βουνό!

Παραλλαγή: το εστιατόριο. Εναλλακτικά, τα παιδιά παίζουν το εστιατόριο και παραγγέλλουν φαγητά! Προσοχή να μην πουν φαγητό που έχουν πει οι προηγούμενοι.

Παραλλαγή: οι κατηγορίες. Τα παιδιά αποφασίζουν με ποια κατηγορία θα παίξουν: φρούτα, λαχανικά, αθλήματα, χρώματα, ζώα της θάλασσας κ.ά. Ψάχνουν να βρουν όσα περισσότερα είδη μπορούν από τη συγκεκριμένη κατηγορία.

[Στο προαύλιο του σχολείου μας](#)

Στο σούπερ μάρκετ

Τα παιδιά είναι το ένα δίπλα στο άλλο σε μια γραμμή. Ένα ένα με τη σειρά τρέχουν σε ένα σημείο που έχουμε ορίσει απέναντι (π.χ. τοίχος) και εκεί είναι το σούπερ μάρκετ. Μιλάνε δυνατά και λένε τι παίρνουν από «τα ράφια του σούπερ μάρκετ». Αφού πουν τι αγόρασαν τρέχουν πάλι στην αρχική τους θέση και τότε φεύγει ο επόμενος/η. Πρέπει να ακουστούν έως τα παιδιά που περιμένουν τη σειρά τους. Δεν πρέπει κανείς να επαναλάβει κάτι που ήδη έχει ειπωθεί κι επίσης πρέπει «να βάζουν στο καλάθι τους» πράγματα που υπάρχουν στο σούπερ μάρκετ. Το παιχνίδι δεν τελειώνει με τον τελευταίο παίκτη στη σειρά. Συνεχίζουμε μέχρι να χάσουν όλοι ή οι περισσότεροι. Κι αν δε χάσει κανείς; Ε τότε μπράβο, καθώς έχουμε να κάνουμε με πολύ καλούς ακροατές!

Στο μικρό μας κύκλο

Οι λέξεις που λείπουν:

Είμαι όλο.....**αφτιά**

Από το ένα αυτί μπαίνει και από το άλλο... **βγαίνει**

QR : Ιστορία από κάρτες

Στο συγκεκριμένο qr προτείνουμε μια συλλογή καρτών, η οποία μπορεί εύκολα να εκτυπωθεί και να κοπεί. Οι μαθητές/-τριες διαλέγουν από μια κάρτα. Κάθε κάρτα αντιστοιχεί σε ένα σκίτσο με την εξήγησή του. Σκοπός του παιχνιδιού είναι να δημιουργήσει μια κοινή ιστορία όλη η ομάδα, εντάσσοντας κάθε μαθητή/-τρια τη δική του/της κάρτα. Επιδιώκοντας να ενισχύσουμε τον στόχο του μαθήματος, να επινοούν και να συνθέτουν μια προφορική ή γραπτή ιστορία (βλέπε παραπάνω προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα), προτρέπουμε τους/τις μαθητές/-τριες να ακούν προσεκτικά τι ειπώθηκε ήδη, πως συνεχίζει ο/η καθένας τους/καθεμία τους, εκμεταλλευόμενοι/ες το τι τους προσφέρεται από κάθε προηγούμενο/η συμμετέχοντα/ουσα. Η διαδικασία συμπεριλαμβάνει λέξεις που δεν συνδέονται μεταξύ τους, ώστε οι μαθητές/-τριες να βρουν ενδιαφέροντα τρόπο να συνεχίσουν την ιστορία. Οι λέξεις ανήκουν όμως σε εννοιολογικές ομάδες, ομάδα ζώων, ομάδα μέσων μαζικής μεταφοράς, ομάδα τοποθεσιών, ώστε παράλληλα να διευκολύνονται στην ανάπτυξη της ομαδικής ιστορίας χωρίς πλατειασμούς.

Προτείνουμε να διαβάσετε στα παιδιά «Τα καινούρια μου αυτιά», της Κωνσταντίνας Αρμενιάκου. Μπορούν να δραματοποιηθούν κάποιες σκηνές ή η ιστορία να αποτελέσει αφορμή για συζήτηση σχετικά με τον καλό ακροατή. Η ιστορία υπάρχει και στο διαδίκτυο.

Θέμα 2^ο: Με τους φίλους μου στην ομάδα

Μάθημα 5^ο: Μπορούμε να συνεργαστούμε;

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα:

Οι μαθητές/-τριες να είναι σε θέση:

- Να συνεργαστούν για την επίτευξη ενός κοινού στόχου (αλληλεγγύη).
- Να αποδέχονται τους όρους και τους κανόνες συνύπαρξης στην ομάδα.
- Να συμπεριφέρονται με ομαδικό πνεύμα / συλλογική διάθεση στο παιχνίδι.
- Να επινοήσουν μια στατική εικόνα και να την αναπαραστήσουν σωματικά.

Δημιουργική συνεργασία στην ομάδα:

εμπιστοσύνη – αυτοπειθαρχία – ενσυναίσθηση – συλλογική συνείδηση και επικοινωνία – αρμονική συνύπαρξη στην ομάδα.

Κάτι για ζέσταμα!

Η γέφυρα

Ο/η εκπαιδευτικός θεατρικής αγωγής μπορεί να χρησιμοποιήσει χαρτοταινία ή κιμωλία ώστε να υπολογίσει τον αριθμό των παιδιών ώστε η γέφυρα να είναι στενή. Καθοδηγεί την ομάδα να είναι αργή και μεθοδική και αν χρειαστεί να αγκαλιαστεί προκειμένου να μην πέσει κανένα μέλος της από τη γέφυρα.

Προτείνουμε να επαναλάβετε δυο-τρεις φορές την άσκηση πριν περάσετε στις δοκιμασίες:

- Ο τελευταίος της γέφυρας να μπει επικεφαλής της ομάδας.
- Στεκόμαστε πάνω στη γέφυρα με αλφαβητική σειρά.
- Στεκόμαστε με αλφαβητική σειρά αλλά από το Ω προς το Α.

- Μπαίνουμε με αλφαβητική σειρά αλλά με βάση τα επίθετά μας.
- Μπαίνουμε στη σειρά κατά ύψος.
- Μπαίνουμε στη σειρά με βάση την ημερομηνία γέννησης.

Σε κάθε μια από τις παραπάνω δοκιμασίες οι μαθητές/τριες προσπαθούν να αλλάξουν θέσεις μεταξύ τους, χωρίς όμως να πέσει κανένα μέλος της ομάδας κάτω απ' τη γέφυρα.

Ένας αρχηγός, όλοι αρχηγοί (πρόσθετη δραστηριότητα)

Οι μαθητές στέκονται σε μια γραμμή, ο ένας πίσω από τον άλλον. Κρατούν απόσταση μεταξύ τους για να μπορούν να κινούνται άνετα. Ένας/μία μαθήτρια ξεκινά το παιχνίδι: Περπατάει, κάνοντας μια κίνηση και βγάζοντας έναν ήχο, και η ομάδα τον/την ακολουθεί μιμούμενη την κίνηση και τον ήχο αυτό. Κάποια στιγμή ένας/ μια καινούριος/ α αρχηγός μπαίνει μπροστά και αλλάζει την κίνηση και τον ήχο. Η ομάδα ακολουθεί και ο ένας αρχηγός διαδέχεται τον άλλο (Έλενα & Τριανταφυλλοπούλου, 2004, σελ. 58).

Αν τα παιδιά είναι πολλά ο/ η εκπαιδευτικός θεατρικής αγωγής μπορεί να τα χωρίσει σε δύο ομάδες. Όσο η μία ομάδα είναι στη σκηνή, η άλλη είναι το κοινό που παρακολουθεί. Μπορεί να «κρίνει» πόσο ευρηματική ήταν η ομάδα με τον ήχο, την κίνηση ή κατά πόσο συνεργάστηκαν.

[Ανάμεσα στα θρανία](#)

Μαέστρος

Ένα παιδί σηκώνεται και κλείνει τα μάτια του. Είναι ο ντετέκτιβ. Ο/η εκπαιδευτικός θεατρικής αγωγής διαλέγει ποιο παιδί θα είναι ο μαέστρος. Ο μαέστρος ξεκινά να «παίζει» ένα μουσικό όργανο (με κινήσεις παντομίμας) και οι υπόλοιποι μαθητές/τριες τον αντιγράφουν. Δεν τον κοιτάζουν απευθείας για να μην προδοθούν αλλά έχουν το νου τους να αλλάζουν όργανο όταν αλλάζει κι ο μαέστρος. Ο ντετέκτιβ έχει μία, δύο ή τρεις ευκαιρίες να μαντέψει ποιος ήταν ο μαέστρος.

Στο προαύλιο του σχολείου μας

Ο Μπαλονοσιδηρόδρομος

Το συγκεκριμένο παιχνίδι προϋποθέτει τη χρήση μπαλονιών. Τα παιδιά μπαίνουν σε σειρά, το ένα πίσω από το άλλο. Ανάμεσά τους υπάρχουν μπαλόνια. Προσπαθούν να προχωρήσουν όλοι μαζί χωρίς όμως να τους πέσουν τα μπαλόνια. Πιθανοί συνδυασμοί που μπορεί να γίνουν μεταξύ των μαθητών/τριών είναι: πλάτη με πλάτη, κοιλιά με κοιλιά, μέτωπο με μέτωπο, αγκώνας με αγκώνα, αλλά και με διαφορετικά εφαιπτόμενα σημεία, όπως π.χ. πλάτη με κοιλιά.

Θέμα 3^ο: Μπαίνουμε σε ρόλο και κάνουμε κάτι. Μετά σκέφτομαι όσα κάναμε.

Μάθημα 6^ο: Εμπυχώνουμε την ομάδα μας

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα:

Οι μαθητές/-τριες να είναι σε θέση:

- Να εξοικειωθούν με τη θεατρική σύμβαση (συμβολισμός).
- Να εκφράζονται με λόγο και κίνηση.
- Να επινοούν, να φαντάζονται και να συνθέτουν μια ιστορία χρησιμοποιώντας συγκεκριμένα αντικείμενα.

Ανάμεσα στα θρανία

Ντυμένα αγάλματα (πρόσθετη δραστηριότητα)

Οι μαθητές περπατούν γρήγορα και πιάνουν ένα πραγματικό αντικείμενο μέσα στην τάξη ή ρούχο και το φορούν αλλιώς. Με μια οδηγία παγώνουν σαν αγάλματα. Με τη φαντασία τους σκέφτονται τι άλλο θα μπορούσε να είναι. Για παράδειγμα, πιάνουν μια ομπρέλα και τη μεταμορφώνουν σε άλογο.

Έπειτα, ξεπαγώνουν για να χρησιμοποιήσουν τα φανταστικά τους αντικείμενα. Όποιον/α αγγίζει ο/η εκπαιδευτικός Θεατρικής Αγωγής αρχίζει να κινείται. Τώρα, για παράδειγμα, στην παραπάνω εικόνα μπορεί το άλογο να ζωντανέψει μαζί με τον αναβάτη.

Όποιος/α αγγιχθεί για δεύτερη φορά, ξεπαγώνει και λέει μια φράση σε σχέση με το φανταστικό του/της αντικείμενο.

Στον μικρό μας κύκλο

Μερικές ιδέες για τη χρήση του πανιού από τη δράση που προτείνεται σε αυτό το βήμα είναι οι ακόλουθες: σεντόνι, μαντίλι, μαγικό χαλί, σάλι της γιαγιάς, κέντημα, θάλασσα, φίδι.

Θέμα 3^ο: Μπαίνουμε σε ρόλο και κάνουμε κάτι. Μετά σκέφτομαι όσα κάναμε.

Μάθημα 7^ο: Παίζουμε στο θεατρικό παιχνίδι

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα:

Οι μαθητές/-τριες να είναι σε θέση:

- Να διακρίνουν τα γνωρίσματα της προσωπικότητας του ρόλου τους και να πληροφορηθούν τα δεδομένα των συνθηκών βάσει των οποίων θα κατανοούν, θα εξηγούν και θα ερμηνεύουν τα κίνητρα και τη συμπεριφορά του ρόλου τους.
- Να επινοούν και να συμμετέχουν σε φανταστικές, παιγνιώδεις και αυτοσχέδιες σκηνικές δράσεις βιώνοντας τη συνύπαρξη στην ομάδα με φιλόστοργη σκέψη.
- Να αντιμετωπίζουν στο πλαίσιο ενός θεατρικού ρόλου ένα ζήτημα που απαιτεί λύση με αρμονικό-συναινετικό τρόπο, υπό το πρίσμα της διαλεκτικής του διαλόγου.

Το πρώτο κουδούνι

Η Νικόλ φοράει ακόμη καλύπτρα στο μάτι, για ιατρικούς λόγους. Με το ερώτημα προς τα παιδιά σχετικά με το «τι βοήθησε τη Νικόλ να μπει στο ρόλο» θέλουμε να αναδείξουμε τη σημασία των αντικειμένων, αξεσουάρ, κοστούμιών για την καλύτερη ερμηνεία των ρόλων.

Ανάμεσα στα θρανία

Γρίφος

Οι μαθητές/-τριες γράφω σε ένα χαρτάκι από έναν μικρό γρίφο για ένα αντικείμενο που βλέπουν στην αίθουσα. Φροντίζουν ωστόσο να κρύψουν μερικά στοιχεία! Παράδειγμα: «Σκέφτομαι τη ζωγραφιά του Γιάννη στον τοίχο, η οποία δείχνει έναν γαλανό ουρανό, τον ήλιο και μια θάλασσα. Στο χαρτάκι γράφω: «Έχει χρώματα πολλά, έχει κι έναν ήλιο. Ξεκινά από Ζ.»

Και τώρα... φώτα, παρακαλώ!

QR: Χάρτης νησιού

Ο/η εκπαιδευτικός Θεατρικής Αγωγής μπορεί να χρησιμοποιήσει τον χάρτη για να πραγματοποιηθεί από την ομάδα και τον/την ίδιο/α μέσω του θεατρικού παιχνιδιού η εξερεύνηση του νησιού των πειρατών.

Το θεατρικό παιχνίδι

Το θεατρικό παιχνίδι εντάσσεται στο κοινωνικό παιχνίδι. Μέσα από αυτό και με την εφαρμογή τεχνικών του θεάτρου εκδηλώνεται η επιθυμία του παιδιού για δημιουργική έκφραση και επικοινωνία (Παπαδόπουλος, 2007).

Το θεατρικό παιχνίδι αναπτύσσεται σε τέσσερις φάσεις (Παπαδόπουλος, 2010):

- α) Απελευθέρωση και δημιουργία ομάδας
- β) Αναδημιουργία ρόλων και καταστάσεων
- γ) Σκηνική αυτοσχέδια δράση
- δ) Αποτίμηση του εργαστηρίου

Στο πρόγραμμα σπουδών για το μάθημα της Θεατρικής Αγωγής στο Δημοτικό, το οποίο δημοσιεύει το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (2021), περιγράφεται αναλυτικά όλη η φιλοσοφία του θεατρικού παιχνιδιού.

Στον μικρό μας κύκλο

QR: Βάζω την ιστορία στη σειρά!

Στη διαδραστική αυτή εφαρμογή οι μαθητές/-τριες προσπαθούν να φτιάξουν την ιστορία του βιβλίου στη σωστή σειρά. Οι φράσεις είναι ανακατεμένες και πρέπει να τοποθετηθούν στο σωστό πλαίσιο. Αν η φράση δεν τοποθετηθεί στο σωστό πλαίσιο, αυτόματα η φράση επανέρχεται στην αρχική της θέση. Αν τοποθετεί σωστά, τότε παραμένει μέσα στο πλαίσιο. Μόλις ολοκληρωθούν οι προτάσεις, οι μαθητές/-τριες μπορούν να ξαναδιαβάσουν τον διάλογο ή να προσπαθήσουν να τον αναπαραστήσουν.

Θέμα 3^ο: Μπαίνουμε σε ρόλο και κάνουμε κάτι. Μετά σκέφτομαι όσα κάναμε.

Μάθημα 8^ο: Ερευνούμε στην διερευνητική δραματοποίηση

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα:

Οι μαθητές/-τριες να είναι σε θέση:

- Να αντιμετωπίζουν στο πλαίσιο ενός θεατρικού ρόλου ένα ζήτημα που απαιτεί λύση με αρμονικό-συναινετικό τρόπο, υπό το πρίσμα της διαλεκτικής του διαλόγου.
- Να διερευνούν στο πλαίσιο θεατρικού ρόλου, την κοινωνικοπολιτική πραγματικότητα μέσα από βιωματικές, συμμετοχικές, ανακαλυπτικές, κριτικοστοχαστικές, παραστατικές δραματικές διαδικασίες μάθησης και να οδηγούνται σε νέα κατανόηση.
- Να διακρίνουν τη διαφορετικότητα και να αναπτύξουν την ενσυναίσθησή τους
- Οι μαθητές/-τριες να έρθουν σε επαφή με το ρωσικό λαϊκό παραμύθι «ο Δαχτυλάκης».

Αφόρμηση για το συγκεκριμένο μάθημα είναι το ρωσικό λαϊκό παραμύθι με τίτλο «Ο Δαχτυλάκης». Η επιλογή του συγκεκριμένου παραμυθιού από τη συγγραφική μας ομάδα έγινε προκειμένου να συμβολίσει την αξία της ύπαρξης των μικρών (μαθητών/-τριων) στον κόσμο των ενηλίκων. Επιπλέον μέσω του παραμυθιού αυτού οι μαθητές/-τριες έρχονται σε επαφή με την διαφορετικότητα και αναπτύσσουν την ενσυναίσθησή τους.

Το συγκεκριμένο παραμύθι, στην αρχική εκδοχή του, περιλαμβάνει την πώληση του Δαχτυλάκη στον έμπορο και τον θάνατο του λύκου στο τέλος. Τα απαλείψαμε, χωρίς να μειώνουμε την αξία και την παιδευτική λειτουργία του παραμυθιού.

Το παραμύθι διασκευάστηκε για τις ανάγκες της συγκεκριμένης ηλικιακής ομάδας που απευθύνεται και τονίζεται η αξία ενός εύστροφου, αποφασιστικού και αποτελεσματικού ανθρώπου για την οικογένειά του και την κοινωνία.

Τα λαϊκά παραδοσιακά παραμύθια αποτελούν πλούτο της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς. Τα πρώτα παραμύθια απευθύνονταν σε ενήλικες και κάθε φορά εμπλουτίζονταν ανάλογα την ιδιοσυγκρασία του αφηγητή αλλά και του κοινού. Εμπεριέχουν την εμπειρία, τις γνώσεις, τις μνήμες και τις πεποιθήσεις λαών, εποχών, ιστορικών περιόδων, κοινωνικών συμπεριφορών.

Επιλέξαμε να τονίσουμε τον τετραπέρατο χαρακτήρα ενός μικρού (αρχικά σε ηλικία έπειτα σε μέγεθος) ήρωα, την ικανότητά του να φέρει σε πέρας περιπέτειες και αναθέσεις, την αποφασιστικότητα και ευελιξία του και κυρίως την θετική του στάση απέναντι στην ζωή. Ο Δαχτυλάκης καλείται σε ένα κόσμο μεγάλων (ενηλίκων) να αποδεικνύει την αξία του και να συμμετάσχει ως ισότιμο μέλος της ομάδας (οικογένεια και κοινωνία) σε ότι συντελείται γύρω του. Αν και τοσοδούλης θέλει να βοηθήσει τον πατέρα του και το καταφέρνει, αποφασίζει να ακολουθήσει τον έμπορο που διαβλέπει τις ικανότητές του και όταν αλλάζει γνώμη βρίσκει λύση και ξεφεύγει (το σκάει από την τσέπη).

Οι συγκυρίες λειτουργούν υπέρ του καθώς ως θετικός ήρωας και με βάση το μοτίβο των λαϊκών παραμυθιών (βοηθός ήρωα) βρίσκει έτοιμη την λύση στην τρύπα του παντελονιού του εμπόρου και χάρη στην πρωτοβουλία του, το σκάει. Τι θα συμβεί στον ήρωα μας παρακάτω; ποιες άλλες περιπέτειες και δοκιμασίες θα του τεθούν; Πως θα τα βγάλει πέρα; Ο κάθε μαθητής/η κάθε μαθήτρια καλείται να δώσει συνέχεια και τέλος στην ιστορία του Δαχτυλάκη. Να έρθουν στη θέση του ήρωα, να νιώσουν περηφάνια για τα επιτεύγματά του, να νιώσουν πως σε έναν κόσμο μεγάλων και οι “μικροί” τα καταφέρνουν.

Διερευνητική δραματοποίηση

Σύμφωνα με τον Σίμο Παπαδόπουλο (2010, σελ. 148) η διερευνητική δραματοποίηση εισαγάγει τα παιδιά στη διαθεματική προσέγγιση της μάθησης και δημιουργεί ένα ολιστικό και μαθητοκεντρικό περιβάλλον. Τα παιδιά μέσα από τους θεατρικούς ρόλους διερευνούν σύνθετα κοινωνικά θέματα και καταστάσεις, εκφράζουν ερωτήματα, εξασκούνται στην επίλυση των προβλημάτων και σχηματίζουν τεκμηριωμένη και συνολική άποψη. Η γνώση που προκύπτει καλλιεργεί και αναπτύσσει τη δημιουργική, κριτική και διαλεκτική στάση απέναντι στα ζητήματα της διαπραγμάτευσης.

Τα στάδια της διερευνητικής δραματοποίησης μέσα στο βιβλίο εντοπίζονται ως εξής: Αρχικά, έχουμε το στάδιο Δημιουργία ατμόσφαιρας ομάδας (ταυτίζεται με το «Κάτι για ζέσταμα» του μαθήματος). Δεύτερο είναι το στάδιο Γνωριμία με το αρχικό περιβάλλον (ΨΜΑ «Ο δαχτυλάκης» [αφήγηση]). Ακολουθεί το τρίτο στάδιο της Δημιουργίας θεατρικού - νέου περιβάλλοντος (πρώτο μέρος του κεφαλαίου «Και τώρα φώτα παρακαλώ!») και κατόπιν είναι η σκηνική παρουσίαση νέου δραματικού κειμένου (δεύτερο μέρος του κεφαλαίου «Και τώρα... φώτα παρακαλώ!» από το τρίτο ΨΜΑ αφήγηση) και τελευταίο το στάδιο 5, η Αξιολόγηση («Στον μικρό μας κύκλο»).

Τα παραπάνω βήματα της θεατρικής τεχνικής της Διερευνητικής Δραματοποίησης μπορούν να εξηγηθούν στους/στις μαθητές/-τριες με έναν εύληπτο τρόπο, προσαρμοσμένο στην ηλικιακή ομάδα που ανήκουν. Για παράδειγμα, ο/η εκπαιδευτικός Θεατρικής Αγωγής μπορεί να αναφέρει τα ακόλουθα: «Παιδιά, σήμερα θα ξεκινήσουμε το μάθημα με παιχνίδι!. Στη συνέχεια, θα ακούσουμε ένα λαϊκό παραμύθι και θα μοιράσουμε ρόλους! Θα ζωντανέψουμε αυτήν την ιστορία. Αν μας στενοχωρεί κάτι στην ιστορία που παίξαμε, μπορούμε να το αλλάξουμε. Η ιστορία μπορεί να ξαναπαιχτεί τώρα με τη δική μας νέα ιδέα!»

Κάτι για ζέσταμα

Αισθησιοκινητική δράση - Καθοδηγούμενη φαντασία

Η άσκηση «Γίγαντες και νάνοι» ανήκει στην τεχνική που ονομάζεται αισθησιοκινητική δράση - καθοδηγούμενη φαντασία. Οι μαθητές/-τριες κινούνται στον χώρο και δοκιμάζουν να αναπαραστήσουν μια κατάσταση, σύμφωνα με τις οδηγίες που δίνει ο εμψυχωτής. Ο τελευταίος προσφέρει ένα κάλεσμα προς τους συμμετέχοντες ώστε να φανταστούν την κατάσταση αυτή και να τη βιώσουν έχοντας τα αισθητήριά τους ενεργά (Taylor, 1998).

Ο θεατρικός μας χάρτης

Αντικρουόμενες φωνές

Η τεχνική συνταντάται και ως *αντικρουόμενες σκέψεις ή συμβουλές* και χρησιμοποιείται σε μια κρίσιμη στιγμή που ο χαρακτήρας πρέπει να πάρει καθοριστικές αποφάσεις, ενώ οι υπόλοιποι συμμετέχοντες γίνονται οι «εσωτερικές φωνές» του ή οι σύμβουλοί του. Πολλές φορές οι σκέψεις ή οι συμβουλές είναι αντικρουόμενες με αποτέλεσμα να επιτείνουν το αδιέξοδο του ήρωα.

Ο χαρακτήρας που βρίσκεται σε δίλημμα μπορεί να παγώσει ή να «μιλά» μόνο με το σώμα του. Στη δεύτερη περίπτωση, οι φωνές που ξεπηδούν από μέσα του ακολουθούν τη σωματική του έκφραση.

Ο χαρακτήρας που διερωτάται «μπορεί να κάθεται στο πάτωμα ή να βρίσκεται όρθιος στο κέντρο ενός κύκλου που δημιουργεί η ομάδα. Άλλες φορές, μπορεί να περνά μέσα από ένα διάδρομο ή ένα τούνελ που σχηματίζουν οι άλλοι (conscience alley) κ.λπ.. Οι σκέψεις και οι συμβουλές διατυπώνονται άλλοτε με στυλιζαρισμένο και ουδέτερο ύφος, χωρίς οπτική επαφή των συμμετεχόντων μεταξύ τους και με το χαρακτήρα, κι άλλοτε με νατουραλιστική και εκφραστική διάθεση, κοιτώντας τον στα μάτια» (Παπαδόπουλος (2010, σελ.261-262).

Θέμα 3^ο: Μπαίνουμε σε ρόλο και κάνουμε κάτι. Μετά σκέφτομαι όσα κάναμε.

Μάθημα 9^ο: Δοκιμάζουμε θεατρικές τεχνικές.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα:

Οι μαθητές/-τριες να είναι σε θέση:

- Να διακρίνουν τα γνωρίσματα της προσωπικότητας του ρόλου τους και να πληροφορηθούν τα δεδομένα των συνθηκών βάσει των οποίων θα κατανοούν, θα εξηγούν και θα ερμηνεύουν τα κίνητρα και τη συμπεριφορά του ρόλου τους.
- Να επινοούν και να συμμετέχουν σε φαντασιακές, παιγνιώδεις και αυτοσχέδιες σκηνικές δράσεις βιώνοντας τη συνύπαρξη στην ομάδα με φιλόστοργη σκέψη.
- Να διατυπώνουν συλλογισμούς για την Ειρήνη και Πόλεμο.
- Να ασκήσουν κριτική, μέσα απ' το ρόλο τους, στα δεινά του πολέμου.
- Να διαμορφώσουν απόψεις και ιδέες και να δημιουργήσουν ένα όραμα (ειρήνη).

Κάτι για ζέσταμα!

Μπαμ! (πρόσθετη δραστηριότητα)

1,2,3 όλη η ομάδα σε κύκλο και ένα παιδί στο κέντρο. Το παιδί του κέντρου περιστρέφεται και ξαφνικά σηκώνει το χέρι του, δείχνοντας έναν/μία συμμαθητή/ριά του, φωνάζοντας «Μπαμ!». Το παιδί που δέχτηκε τον ήχο και την κίνηση, οφείλει να σκύψει. Τότε, οι δύο διπλανοί του (δεξιά και αριστερά) κάνουν «Μπαμ!» μεταξύ τους. Όποιος χάσει στη μονομαχία, κάθεται κάτω. Ο τελικός γύρος παίζεται ανάμεσα στους δύο εναπομείναντες παίκτες, οι οποίοι στέκονται στο κέντρο, πλάτη με πλάτη. Το παιδί που ήταν στο κέντρο μετράει με αύξουσα σειρά τους αριθμούς: 1, 2, 3 κ.λπ. Σε κάθε αριθμό, οι δύο παίκτες κάνουν ταυτόχρονα ένα μικρό βήμα μπροστά. Μόλις ακουστεί αριθμός που δεν ταιριάζει στη σειρά των αριθμών (π.χ. μετά το 7 ακουστεί το 9), θα

πρέπει αντί να κάνουν βήμα μπροστά, να στραφούν ο ένας εναντίον του άλλου και να κάνουν «Μπαμ!». Ο νέος νικητής είναι το παιδί στο κέντρο για τον επόμενο γύρο, εφόσον επιλέξουμε να ξαναπαίξουμε το παιχνίδι αυτό!

Εναλλακτικά, θα μπορούσε να παιχτεί με τον τίτλο «Έξω!» και την κίνηση του δείκτη του χεριού σαν να βγάζουμε κάποιον έξω από την τάξη, αντί για «Μπαμ!».

Μπόμπες και ασπίδες (πρόσθετη δραστηριότητα)

Απλώνονται όλοι/-ες οι μαθητές/-τριες στο χώρο. Κάθε παιδί διαλέγει μυστικά ένα άλλο παιδί το οποίο προσπαθεί να αποφεύγει γιατί είναι «μπόμπα». Ταυτόχρονα, και επίσης μυστικά, επιλέγουν κάποιο άλλο ως «ασπίδα». Μόλις δοθεί το σήμα, κινούνται όλοι! Προσπαθούν να έχουν συνεχώς μπροστά τους την «ασπίδα» ώστε να τα προστατεύει από τη «μπόμπα»! Μόλις ακουστεί από τον/την εκπαιδευτικό Θ.Α. το «Στοπ!» παγώνουν και αποκαλύπτουν τις «μπόμπες» και τις «ασπίδες» τους!

Το παιχνίδι μπορεί να συνεχιστεί με όλο και λιγότερους παίκτες, αφαιρώντας όσους «έχασαν» γιατί δεν ήταν προστατευμένοι.

[Στο προαύλιο του σχολείου μας](#)

Το δικό μας σύνθημα!

Μια σκέψη είναι τα παιδιά να δημιουργήσουν τα δικά τους συνθήματα ειρήνης και να τα εκθέσουν στο προαύλιο του σχολείου!

[Και τώρα... φώτα, παρακαλώ!](#)

Στο μάθημα αυτό προσεγγίσαμε το επίκαιρο θέμα του πολέμου και της ειρήνης, με όχημα το ποίημα του Γιώργου Μαρίνου «Όταν κάνουνε πόλεμο» (Τσιλιμένη et al., 2013, σ. 105) και με χρήση τεχνικών του θεάτρου. Χρησιμοποιήθηκαν από πηγές (Αυδή & Χατζηγεωργίου, 2007) οι παρακάτω:

Συμβούλιο

Οι συμμετέχοντες καλούνται εντός ρόλου να πάρουν σημαντικές αποφάσεις, να λύσουν ένα πρόβλημα, να εξετάσουν ένα θέμα από διαφορετικές οπτικές γωνίες και να αναπτύξουν επιχειρήματα. Πρόεδρος μπορεί να αναλάβει ο/η εκπαιδευτικός Θεατρικής Αγωγής σε ρόλο.

Ανακριτική καρέκλα (Hot-Seating)

Σε μια κρίσιμη στιγμή στην εξέλιξη της δράσης, ένας ρόλος κάθεται στην καρέκλα του ανακριτή και οι υπόλοιποι συμμετέχοντες τον «ανακρίνουν», του κάνουν ερωτήσεις με σκοπό να μάθουν περισσότερες πληροφορίες για αυτόν, να κατανοήσουν τα κίνητρά του, τις αξίες του, τις πράξεις του.

Ακίνητη / παγωμένη εικόνα (Still-Image/Frozen Picture/Tableau)

Οι συμμετέχοντες αναπαριστούν μια στιγμή της δράσης, μια ιδέα ή ένα θέμα χρησιμοποιώντας τα σώματά τους σε μια παγωμένη εικόνα. Αν και βρίσκονται σε ακινησία, η εικόνα έχει πολλή ενέργεια. Μπορεί να συνδυαστεί με επένδυση ήχου ή με την τεχνική της ανίχνευσης της σκέψης.

Ανίχνευση / παρακολούθηση της σκέψης του ρόλου (Thought- Tracking)

Είναι μια τεχνική αναστοχασμού. Ο/Η δάσκαλος/α σε ρόλο παγώνει τη δράση και ακουμπά έναν από τους ρόλους ή και τους θεατές να εκφράσουν τις σκέψεις τους σε α' ενικό. Συχνά, αποκαλύπτεται πως άλλα λέει και άλλα σκέφτεται ένας χαρακτήρας.

Δάσκαλος/α σε ρόλο: (Teacher- in-Role)

Πρόκειται για μια βασική τεχνική της μεθόδου του Εκπαιδευτικού Δράματος. Ο ΔσΡ παίρνει τον κατάλληλο ρόλο ώστε να διευκολύνει τη δράση, να προκαλέσει την εμπλοκή και το ενδιαφέρον των μαθητών του.

QR: «Ειρήνη» του Αριστοφάνη

Σε απλή γλώσσα και με το ύφος ενός παραμυθιού οι μαθητές/-τριες θα έρθουν σε επαφή με ένα από τα πιο σπουδαία κείμενα της κωμωδίας που έχουν γραφτεί για την Ειρήνη.

[Ανεβάζουμε στο... σύννεφο!](#)

ε-Γκαλερί (πρόσθετη δραστηριότητα)

Κάθε μαθητής/τρια φτιάχνει τον δικό του/της πίνακα ζωγραφικής και τον εκθέτει στο.. σύννεφο της Θεατρικής Αγωγής. Κάθε δημιουργός φροντίζει να δώσει κι έναν τίτλο στο έργο του.

Θέμα 3^ο: Μπαίνουμε σε ρόλο και κάνουμε κάτι. Μετά σκέφτομαι όσα κάναμε.

Μάθημα 10^ο: Μαθαίνουμε να ρωτάμε. Μαθαίνουμε να απαντάμε.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα:

Οι μαθητές/-τριες να είναι σε θέση:

- Να αναγνωρίσουν τους κινδύνους στους δρόμους στους οποίους κυκλοφορούν.
- Να διακρίνουν τα γνωρίσματα της προσωπικότητας του ρόλου τους και να πληροφορηθούν τα δεδομένα των συνθηκών βάσει των οποίων θα κατανοούν, θα εξηγούν και θα ερμηνεύουν τα κίνητρα και τη συμπεριφορά του ρόλου τους.
- Να υπερασπιστούν με επιχειρήματα τις θέσεις τους.
- Να επινοούν και να συμμετέχουν σε φαντασιακές, παιγνιώδεις και αυτοσχέδιες σκηνικές δράσεις βιώνοντας τη συνύπαρξη στην ομάδα με φιλόστοργη σκέψη.
- Να αντιμετωπίζουν στο πλαίσιο ενός θεατρικού ρόλου ένα ζήτημα που απαιτεί λύση με αρμονικό-συναινετικό τρόπο, υπό το πρίσμα της διαλεκτικής του διαλόγου.

Κάτι για ζέσταμα!

QR: Ζωντανεύοντας τις εικόνες!

Το ζητούμενο δεν είναι να περάσουμε σε αλλαγή συμπεριφοράς αλλά σε πειραματισμούς για να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές/-τριες τα αδιέξοδα της κακής κυκλοφοριακής αγωγής. Αποτελεί προετοιμασία για το στάδιο 5 όπου θα υπάρχει επιχειρηματολογία για το πώς και το γιατί της σωστής κυκλοφοριακής αγωγής οδηγών και πεζών.

Και τώρα... φώτα, παρακαλώ!

Σε αυτό το βήμα ως εκπαιδευτικοί που προάγουμε την ενσυναίσθηση, καλούμαστε να προτρέψουμε τα παιδιά να μπουν και στη θέση των ατόμων με προβλήματα όρασης, όπως είναι η Νικόλ. Στο μάθημα αυτό αποκαλύπτεται το πρόβλημά της και από το 11ο μάθημα θα φοράει γυαλιά.

Θέμα 4^ο: Τι κάνουμε για να ζωντανέψουμε μια γραμμένη ιστορία στη σκηνή.

Μάθημα 11^ο: Πώς να φτιάξουμε ένα θεατρικό έργο ή τι υλικά θέλουμε για να κάνουμε
ένα έργο στη σκηνή μας;

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα:

Οι μαθητές/-τριες να είναι σε θέση:

- Να αναλύουν και να ανασυνθέτουν ένα δοσμένο θέμα, το οποίο εμπεριέχει μια ή περισσότερες καταστάσεις, στάσεις και συμπεριφορές.
- Να διερευνούν και να ανασυγκροτούν τα παραπάνω μέσω θεατρικού ρόλου.
- Να αναγνωρίζουν τα επαγγέλματα.
- Να αντιπαραβάλλουν παλιούς συσχετισμούς «επαγγέλματος-φύλου» και να αναθεωρούν τη δική τους στάση.
- Να κάνουν χρήση δραματικού λόγου.

Τα δύο τελευταία μαθήματα του βιβλίου (11^ο και 12^ο) είναι αφιερωμένα στη δημιουργία και το ανέβασμα μιας ιστορίας. Στο 11ο μάθημα οι μαθητές/-τριες αυτοσχεδιάζουν πάνω σε μια δοσμένη συνθήκη, μέσα από τον ρόλο του οδηγού του λεωφορείου και των επιβατών. Επιπλέον, οι μαθητές/-τριες επινοούν τα τελικά κείμενα, τα οποία θα οδηγήσουν στην τελική παρουσίαση.

Στο ίδιο μάθημα προσεγγίζουμε τα εργασιακά έμφυλα στερεότυπα: όταν αναφερόμαστε σε έναν πιλότο, το μυαλό μας σκέφτεται έναν άνδρα, ενώ όταν χρησιμοποιούμε τη λέξη παραμάνα, σκεφτόμαστε μια γυναίκα. Προσεγγίζουμε το θέμα ανιχνευτικά και όχι διδακτικά, εξερευνώντας τον τρόπο που σκέφτονται οι μαθητές/-τριες.

Και τώρα ... φώτα, παρακαλώ !

QR: Από το χαρτί... στη σκηνή! (Οι Ανίκητοι)

Το ΨΜΑ αυτό είναι ένα έτοιμο θεατρικό κείμενο με διαλόγους, σκηνικές οδηγίες, χωρισμό σκηνών κ.λπ. Προστέθηκε προκειμένου ο/η εκπαιδευτικός Θεατρικής Αγωγής να μπορεί να το προτείνει και να οδηγηθούν τα παιδιά σε ανέβασμα μιας ιστορίας με ίδια μέσα στο σχολικό περιβάλλον. Μπορεί να λειτουργήσει ως παράδειγμα για την ομάδα ώστε να οδηγηθεί στην δική της σύνθεση θεατρικού κειμένου. Επίσης μπορεί να γίνει συζήτηση για το πως γράφουμε ένα θεατρικό κείμενο: ονόματα πριν από κάθε ατάκα, οδηγίες σε παρένθεση κ.ά.

Στον μικρό μας κύκλο

QR: Βοηθητικές κάρτες για τα επαγγέλματα

Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει τις κάρτες αυτές, προκειμένου να διαλέξουν τα παιδιά ποια θα χρησιμοποιήσουν σε ένα μελλοντικό επάγγελμα που θα ήθελαν να ακολουθήσουν. Ακούμε τις απόψεις των μαθητών/τριών μας και διεξαγάγουμε γόνιμο-εξερευνητικό διάλογο για να απαντήσουν στο αρχικό ερώτημα του μαθήματος: «Εσείς, παιδιά, τι λέτε; Υπάρχουν γυναικεία και ανδρικά επαγγέλματα;»

Επίσης ετοιμάζουμε, σκεφτόμαστε, προετοιμάζουμε την σκευή μας για το επόμενο μάθημα όπου και θα παρουσιαστεί το έργο μας επί σκηνής.

Θέμα 4^ο: Τι κάνουμε για να ζωντανέψουμε μια γραμμένη ιστορία στη σκηνή.

Μάθημα 12^ο: Παίζουμε το έργο που φτιάξαμε στη σκηνή μας.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα:

Οι μαθητές/-τριες να είναι σε θέση:

- Να αναλύουν και να ανασυνθέτουν ένα δοσμένο θέμα, το οποίο εμπεριέχει μια ή περισσότερες καταστάσεις, στάσεις και συμπεριφορές.
- Να διερευνούν και να ανασυγκροτούν τα παραπάνω μέσω θεατρικού ρόλου.
- Να περιγράψουν ένα επάγγελμα που τους ταιριάζει.
- Να υιοθετούν ή απορρίπτουν τη γνώμη των άλλων.

Στο 12ο μάθημα βρισκόμαστε στο σημείο που θα ζωντανέψει η ιστορία που διαμορφώθηκε κατά το προηγούμενο μάθημα. Έχουμε τα κείμενα και τους ρόλους μας!

Οι καρέκλες των τάξεων μπορούν να μεταμορφωθούν σε καθίσματα ενός λεωφορείου, με την ανάλογη διάταξη. Ένα πρόχειρο, αυτοσχέδιο τιμόνι από χαρτόνι μπορεί να δοθεί στα χέρια της οδηγού.

Η παράσταση μπορεί να ντυθεί με μουσική που ακούγεται σε ένα λεωφορείο, συνήθως από ένα μικρό ραδιοφωνάκι κοντά στη θέση της οδηγού, αλλά και με τα ηχητικά που υπάρχουν στο αντίστοιχο **QR: Ήχοι λεωφορείου**.

Κάποιες φορές προκύπτει ζήτημα ως προς το ενδυματολογικό κομμάτι. Γι' αυτό και σε αυτή την ιστορία τα παιδιά μπορούν να ντυθούν για τον ρόλο με τον τρόπο που θέλουν, ως απλοί επιβάτες ή επαγγελματίες.

Ο φωτισμός αποτελεί ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό, συχνά ανεκμετάλλευτο για σχολικές δραστηριότητες. Θα μπορούμε το λεωφορείο να εκτελεί μια βραδινή διαδρομή. Σε αυτή την περίπτωση, τα φώτα της αίθουσας χαμηλώνουν και ανοίγουν όταν κλιμακώνεται η δράση (το χαμένο πορτοφόλι).

Και τώρα... φώτα, παρακαλώ!

QR: Φτιάχνω μια θεατρική πρόσκληση

Μέσα από τη διαδραστική εφαρμογή οι μαθητές/-τριες καλούνται να δημιουργήσουν μια δική τους, θεατρική πρόσκληση. Μπορούν να επιλέξουν (με κλικ του ποντικιού): το πλαίσιο της πρόσκλησης, μια χρωματική απόχρωση, ένα από τα διαθέσιμα περιβάλλοντα, έναν τύπο πορτοφολιού και έναν φωτεινό σηματοδότη. Στην επιλογή «κείμενο», οι μαθητές/-τριες συμπληρώνουν τις δικές τους προτάσεις. Η πρόσκληση είναι έτοιμη για εκτύπωση!

Ανεβάζουμε στο ...σύννεφο!

QR: Β' Δημοτικού: Θυμάμαι και μοιράζομαι

Προτείνουμε να εκτυπώσετε το επαναληπτικό φύλλο αξιολόγησης δραστηριοτήτων και να το συμπληρώσουν τα παιδιά της τάξης.

Βιβλιογραφικές αναφορές:

- Άλκηστις. (1989). *Το αυτοσχέδιο θέατρο στο σχολείο*. Ελληνικά Γράμματα.
- Άλκηστις. (1992). *Κουκλο-θέατρο σκιών*. Αυτοέκδοση.
- Άλκηστις. (1998). *Το βιβλίο της δραματοποίησης*. Ελληνικά Γράμματα.
- Άλκηστις. (1999). *Η δραματοποίηση για παιδιά*. Ελληνικά Γράμματα.
- Άλκηστις. (2000). *Η δραματική τέχνη στην εκπαίδευση*. Ελληνικά Γράμματα.
- Άλκηστις. (2008). *Μαύρη αγελάδα, άσπρη αγελάδα. Δραματική τέχνη στην εκπαίδευση και Διαπολιτισμικότητα*. Τόπος.
- Αυδή, Α. & Χατζηγεωργίου, Μ. (2007). *Η Τέχνη του Δράματος στην Εκπαίδευση. 48 προτάσεις για εργαστήρια θεατρικής αγωγής*. Μεταίχμιο.
- Αυδίκος, Ε. (1999). *Μια φορά κι έναν καιρό... αλλά... μπορεί να γίνει και τώρα*. Ελληνικά Γράμματα.
- Βελογιάννη, Ε. (2007). *Θέατρο... εν τάξει*. Γρηγόρη.
- Γιάνναρης, Γ. (2001). *Θεατρική αγωγή και παιχνίδι*. Γρηγόρη.
- Γκόβας, Ν. (2002). *Για ένα δημιουργικό νεανικό θέατρο*. Μεταίχμιο.
- Γραμματάς, Θ. (2007). *Η σχολική θεατρική παράσταση: οδηγός για εκπαιδευτικούς*. Ατραπός.
- Δαράκη, Π. (1989). *Κουκλοθέατρο*. Gutenberg.
- Έλενα, Ε. & Τριανταφυλλοπούλου, Κ. (2004). *Το εκπαιδευτικό θέατρο στο νηπιαγωγείο και το δημοτικό*. Πατάκη.
- Θεοδωράκη, Μ. (2011). *Μουσικοκινητικά παιχνίδια με άξονα τα συναισθήματα. Διάπλαση. συναισθήματα*, Αθήνα: Διάπλαση.
- Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (2021). Οδηγός εκπαιδευτικού. Πρόγραμμα σπουδών για το μάθημα της θεατρικής αγωγής στο δημοτικό. Ανακτήθηκε από:
https://iep.edu.gr/services/eduguide/iframes/education-guide/index.php?gv_a=view-file&fid=cbfa55cbd3bfaed14d1b4735fa85091004538e4f0f1774687cc5ae34b11048e3
- Κατσαρή, Μ. (2018). Θεατρικές συμβάσεις και τεχνικές δράματος [Σημειώσεις διήμερο επιμόρφωσης]. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου. Ανακτήθηκε από:
https://www.pi.ac.cy/pi/files/epimorfosi/meres_ekp/sep2018/katsari_marina.pdf
- Κουρετζής, Λ. (1991). *Το θεατρικό παιχνίδι*. Καστανιώτης.
- Κουρετζής, Λ. (2008). *Το θεατρικό παιχνίδι και οι διαστάσεις του*. Ταξιδευτής.
- Κουρετζής, Λ. & Άλκηστις. (1993). *Θεατρική Αγωγή 1. βιβλίο για το δάσκαλο*. ΟΕΔΒ.

- Λενακάκης, Α. & Παρούση, Α. (2019). *Η τέχνη του κουκλοθέατρου στην εκπαίδευση. Παιχνίδι συγκλίσεων και αποκλίσεων*. Gutenberg.
- Μήτσουρα, Η. & Κοντορούση, Α. (2021). *Μια βασίλισσα με παγωμένη καρδιά*. Όστρια.
- Μουγιουκάκος, Π. & Μώρου, Α. (2007). *Σχολικές & πολιτιστικές εκδηλώσεις. Α' - ΣΤ' Δημοτικού*. ΟΕΔΒ.
- Μπέρσου, Α. & Ράτσου, Ε. (2003). *Η χώρα των παγωτών. Εναλλακτικές γιορτές με βιωματική προσέγγιση για παιδιά προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας*. Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.
- Μπετελχάιμ, Μ. (1995). *Η γοητεία των παραμυθιών*. Γλάρος.
- Μπιρπίλη, Σ. (2015). *Της μουσικής το παραμύθι*. Διάπλαση.
- Παπαδόπουλος, Σ. (2007). *Με τη Γλώσσα του Θεάτρου. Η Διερευνητική Δραματοποίηση στη διδασκαλία της Γλώσσας*. Κέδρος.
- Παπαδόπουλος, Σ. (2010). *Παιδαγωγική του Θεάτρου*. Αυτοέκδοση.
- Παπαθανασίου, Α. & Μπασκλαβάνη, Ο. (1985). *Φώτα παρακαλώ*. Κέδρος.
- Παπαθανασίου, Α. & Μπασκλαβάνη, Ο. (2001). *Θεατροπαιχνίδια*. Κέδρος.
- Σανταγκοστίνο, Π. (2003). *Πώς να διηγούμαστε ένα παραμύθι... και να επινοούμε άλλα εκατό*. Καστανιώτης.
- Σέξτου, Π. (1998). *Δραματοποίηση. Το βιβλίο του θεατρο-παιδαγωγού*. Καστανιώτης.
- Σέξτου, Π. (2005). *Θεατρο-παιδαγωγικά προγράμματα στα σχολεία*. Μεταίχμιο.
- Σέξτου, Π. (2007). *Πρακτικές εφαρμογές θεάτρου στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια εκπαίδευση*. Καστανιώτης.
- Σολομός, Α. (2002). *Θεατρικό Λεξικό*. Κέδρος.
- Τσιλιμένη, Τ., Γραίκος, Ν., Καίρασης, Λ., & Καπλάνογλου, Μ. (2013). *Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων Α' και Β' Δημοτικού. Το δελφίνι*. ΟΕΔΒ.
- Χριστοδούλου, Μ. (2007). *Παίζουμε θέατρο; Ναι!!! (Αλλά πώς;)*. Γρηγόρης.
- Abigador, S. N. (2011). *Όταν το σώμα μιλάει. Μεθοδολογία και ασκήσεις για την σωματική έκφραση*. Γιαλός.
- Bany-Winters, L. (1997). *On stage. Theatre games and activities*. Chicago Review Press.
- Baric, M. (2012). *Κουκλοθέατρο! Τέχνη και τεχνική - έμπνευση και δημιουργία*. Πατάκης.
- Beauchamp, H. (1998). *Τα παιδιά και το δραματικό παιχνίδι. Εξοικείωση με το θέατρο*. Τυπωθήτω.
- Bedore, B. (2004). *101 Improv games for children and adults*. Hunter House.

- Boal, A. (2002). *Games for actors and non-actors*. Routledge.
- Booth, D. & Lundy, C. (1986). *Improvisation. Learning through drama*. Hartcourt Brace.
- Cooper, J. C. (2007). *Ο θαυμαστός κόσμος των παραμυθιών*. Θυμάρι.
- Faure, G & Lascar, S. (2001). *Το θεατρικό παιχνίδι στο νηπιαγωγείο και το δημοτικό σχολείο*. Gutenberg.
- Gottman, J. (2011). *Η συναισθηματική νοημοσύνη των παιδιών*. Πεδίο.
- Heathcote, D., & Bolton, G. (1995). *Drama for learning: Dorothy Heathcote's mantle of the expert approach to education*. Heinemann.
- Kempe, A. (Επιμ.). (2005). *Εκπαιδευτικό Δράμα και Ειδικές Ανάγκες. Ένα εγχειρίδιο για δασκάλους σε γενικά και ειδικά σχολεία*. Πατάκης.
- Meirieu, M. (2001). *Αυτογνωσία μέσα από το θέατρο. Το θέατρο ως μέσο επικοινωνίας*. Ντουντούμης.
- Müller, W. (1979). *Παντομίμα. Κάλβος*.
- Müller, W. (1996). *Θέατρο του σώματος & Commedia dell'arte*. University Studio Press.
- Neelands, J., Goode, T., & Booth, D. (1990). *Structuring Drama Work: A Handbook of Available Forms in Theatre and Drama*. Cambridge University Press.
- Nicholson, H. (2009). *Theatre & Education*. Palgrave Macmillan.
- Plummer, D. (2010). *Παιχνίδια αυτοεκτίμησης για παιδιά*. Πατάκης.
- Rodari, G. (2001). *Γραμματική της φαντασίας*. Μεταίχμιο.
- Spolin, V. (1986). *Theatre games for the classroom: A Teacher's Handbook*. Northwestern University Press.
- Swale, J. (2009). *Drama games for classrooms and workshops*. Nick Hern Books.
- Taylor, S. (1998). The warm-up. In M. Karp, P. Holmes & K. B. Tavon (Eds.), *The Handbook of Psychodrama* (pp. 47-66). Routledge.
- Woolland, B. (1999). *Η διδασκαλία του δράματος στο δημοτικό σχολείο*. Ελληνικά Γράμματα.
- Zitzlsperger, H. (2006). *Τα παιδιά παίζουν παραμύθια*. Πατάκης.

6. Εφαρμογές –

Αναπτυγμένες προτάσεις θεατρικών μεθόδων και τεχνικών

Τίτλος διδακτικής πρότασης: Το ξενοδοχείο με τα Συν και τα Πλην!*

*Αφόρμηση του εργαστηρίου το βιβλίο «Ξενοδοχείο των συναισθημάτων» της Lidia Brankovic

Τάξη: Β' τάξη

Γνωστικό αντικείμενο: Θεατρική Αγωγή

Διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες (90 λεπτά)

Πρόσθετες πηγές: Κινηματογραφική παιδική ταινία «Τα μυαλά που κουβαλάς»

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα:

Οι μαθητές/-τριες να είναι σε θέση:

- να αναγνωρίζουν, να περιγράφουν και να ταξινομούν τα συναισθήματα

(σε θετικά και αρνητικά)

- να ανακαλύπτουν και να εκφράζουν τα δικά τους συναισθήματα

- να εντοπίζουν τα αρνητικά συναισθήματα (τα δικά τους και των άλλων)

και να τα αποδέχονται

- να επιλύουν συγκρούσεις επιδεικνύοντας ενσυναίσθηση

Μέθοδος:

Θεατρικό παιχνίδι

Το κεντρικό θέμα του εργαστηρίου εστιάζει στο ότι ο εαυτός μας είναι ένα ξενοδοχείο, μέσα στο οποίο φιλοξενούμε όλα τα συναισθήματα, θετικά και αρνητικά. Δε διώχνουμε

κανένα, αλλά προσπαθούμε -δίνοντάς τους χώρο- να τα κατανοήσουμε και να τα αποδεχτούμε όπως έχουν, προσφέροντας μια «φιλοξενία» που θα διαρκέσει λίγο. Τα συναισθήματα δεν είναι πάντα θετικά, όμως είναι καλύτερα να δώσουμε χώρο και να τα αφουγκραστούμε όλα. Άλλωστε αυτό συμβαίνει παντού, σε όλο τον κόσμο, σε κάθε «ξενοδοχείο».

Α' φάση: απελευθέρωση και δημιουργία ομάδας

Πώς νιώθω όταν...; - 10'

Βρισκόμαστε όλη η ομάδα μαζί και περπατάμε στον χώρο. Στο σύνθημα του/της εκπαιδευτικού, θα μπορούσε να είναι η λέξη «άμπρα κατάμπρα», ο/η εκπαιδευτικός Θεατρικής Αγωγής εισάγει μια από τις παρακάτω φράσεις και η ομάδα αρχικά την αποδίδει σωματικά, ακολούθως και λεκτικά (όποιο παιδί θέλει ή με το άγγιγμα του/της εκπαιδευτικού το παιδί μιλάει και εκφράζεται). Προτείνουμε όσες φράσεις θέλουμε εμείς.

Πώς νιώθω όταν...

- είναι η μέρα των γενεθλίων μου;
- ξέρω ότι θα πάμε εκδρομή με το σχολείο;
- δεν μου πήραν το δώρο που ήθελα;
- γυρίζω σπίτι μετά σχολείο;
- κολυμπάω στη θάλασσα;
- την επόμενη εβδομάδα παίρνουμε ελέγχους και βαθμούς;
- ξυπνάω μέσα στη νύχτα από ένα κουνούπι που βουίζει στο αφτί μου;
- χάλασε το αγαπημένο μου παιχνίδι;
- στο διάλειμμα βλέπω ένα παιδί που του έπεσε κάτω το φαγητό;

Οι γκριμάτσες των συναισθημάτων - 5'

Σε κύκλο, απαριθμούμε τα συναισθήματα που γνωρίζουμε και εστιάζουμε στο πρόσωπο και την έκφρασή του: πώς κοιτάζουμε μέσα από κάθε συναίσθημα; Τι σχήμα παίρνουν τα φρύδια μας; Σε ποια θέση είναι το στόμα μας; Παρατηρούμε τους άλλους και προσπαθούμε να... συγκρατηθούμε από τα γέλια!

Εναλλακτικά παίζουμε τις μάσκες των συναισθημάτων. Ο/η εκπαιδευτικός Θεατρικής Αγωγής προμηθεύεται πλαστικά καθρεφτάκια ή τα πιατάκια που χρησιμοποιούν για τα γλυκά και τα μοιράζει στα παιδιά και ζητά όταν κάνουν την γκριμάτσα να κοιτούν στον καθρέφτη.

Να κάνω μια κράτηση; - 15'

Παίζουμε σε ζευγάρια τηλεφωνικές επικοινωνίες. Στη μια άκρη της γραμμής είναι ο Ξενοδόχος και στην άλλη ένα Συναίσθημα που θέλει να κλείσει ένα δωμάτιο στο ξενοδοχείο. Προσοχή: το συναίσθημα μιλά με τον τόνο της φωνής, τη σωματικότητα και την έκφραση που το διακατέχει. Ο Ξενοδόχος, ακόμη κι αν θέλει να αποφύγει ένα Συναίσθημα, δεν έχει το δικαίωμα να το κάνει: όλα τα συναισθήματα χωράνε σε αυτό το ξενοδοχείο! Παραλλαγή: μπλεχτήκανε οι γραμμές και κάθε επόμενο Συναίσθημα που τηλεφωνεί, ξέρει ποιος έχει κάνει κράτηση ως τότε! Για παράδειγμα, τηλεφωνεί η Θλίψη και θέλει να μείνει στο διπλανό δωμάτιο με τον Θυμό αλλά να μην έρθει η Χαρά γιατί τους εκνευρίζει... κ.λπ.

Β' φάση: αναδημιουργία ρόλων και καταστάσεων

Συγγνώμη, αλλά... - 15'

Σε ζεύγη, αυτοσχεδιάζουμε πάνω στην εξής ιδέα: ένα παιδί γίνεται ο ξενοδόχος και ένα άλλο από την ομάδα έρχεται στην υποδοχή (reception) θέλοντας να ζητήσει κάτι (δωμάτιο με θέα, φαγητό, υπάρχουν στο δωμάτιό του κατσαρίδες, δε δουλεύει ο κλιματισμός, δεν έχει ζεστό νερό για μπάνιο, κ.λπ.). Δεν μπορεί όμως για κάποιο λόγο να μιλήσει (έχει πονόλαιμο, μιλάει άλλη γλώσσα, είναι πολύ κουρασμένος, κ.λπ.) οπότε ό,τι θέλει, το ζητά

με παντομίμα. Ο ξενοδόχος μπορεί να μιλά και να ανταποκρίνεται σε αυτό που καταλαβαίνει ότι του ζητείται.

Ως εξέλιξη, μπορεί μετά από λίγες παρουσιάσεις ο/η εκπαιδευτικός Θεατρικής Αγωγής να δίνει σε καθένα επισκέπτη ένα χαρτάκι με ένα συναίσθημα. Τώρα, ο επισκέπτης πρέπει να ζητήσει ό,τι θέλει, παριστάνοντας όμως ταυτόχρονα και το συναίσθημα που του έχει δοθεί.

Μια ήσυχη μέρα στο Ξενοδοχείο. Ή μήπως όχι; - 10'

Σε μικρές ομάδες αυτοσχεδιάζουμε τις παρακάτω ιδέες: Ο ξενοδόχος ανακοινώνει στην ομάδα του ένα έκτακτο γεγονός (π.χ. έπιασε φωτιά το ξενοδοχείο και πρέπει να το εγκαταλείψουμε, έσπασε ο σωλήνας νερού και πλημμυρίζει, έρχεται η... Taylor Swift και ζητά να κλείσει όλα τα δωμάτια του ξενοδοχείου, κ.λπ.). Τα μέλη της ομάδας, τα οποία έχουν επιλέξει από ένα συναίσθημα ως ρόλο, αντιδρούν ανάλογα με τα χαρακτηριστικά του ρόλου που φέρουν. Θα συνεργαστούν για κάποιο κοινό σκοπό ή θα αυτονομηθούν;

Γ' φάση: σκηνική αυτοσχέδια δράση

Απαγορεύεται η είσοδος! - 20'

Ένας ξενοδόχος δεν είναι πρόθυμος να δεχτεί όλα τα συναισθήματα στο ξενοδοχείο του. Αποφασίζει λοιπόν να βάλει μια πινακίδα που να λέει σε ποια συναισθήματα απαγορεύεται η είσοδος: «Απαγορεύεται η είσοδος στη θλίψη, τον θυμό, την απογοήτευση και...». Την πινακίδα τη δίνει στα παιδιά ο/η εκπαιδευτικός Θεατρικής Αγωγής. Κάθε ομάδα ετοιμάζει μια σκηνή που δείχνει είτε με ποιον τρόπο κατάφερε να μπει μέσα το «απαγορευμένο» συναίσθημα, είτε πως ο ξενοδόχος το χρειάστηκε τελικά, γιατί χωρίς αυτό δεν μπορούσε να λειτουργήσει το ξενοδοχείο. Π.χ. αν δεν απογοητευόταν που συνέχεια κοβόταν το ρεύμα δε θα είχε μάθει ηλεκτρολογικά για να λειτουργεί το ξενοδοχείο...

Εναλλακτικά: Τα παιδιά μπορούν να αυτοσχεδιάσουν και να παρουσιάσουν με παντομίμα κάτι που γίνεται στο ξενοδοχείο και θα προκαλέσει ένα συναίσθημα. Για παράδειγμα ο/η εκπαιδευτικός Θεατρικής Αγωγής δίνει το συναίσθημα Θυμός και ζητά να γίνει κάτι που ο

ξενοδόχος ή ο πελάτης θα θυμώσει. Π.χ. στον Ενθουσιασμό θα μπορούσαν να δείξουν ότι βλέπουν στο δωμάτιό τους αγώνες στο Euro και ότι πήρε η Ελλάδα το κύπελο.

Δ' φάση: αποτίμηση του εργαστηρίου

Το δικό μου ξενοδοχείο πως μοιάζει; - 15'

Σε χαρτί A4 σχεδιάζουμε το περίγραμμα ενός ξενοδοχείου και μέσα σε αυτό σχεδιάζουμε τρία παράθυρα, ένα ανά όροφο και την κεντρική πόρτα (το σχέδιο μπορεί να δοθεί και έτοιμο από τον/την εκπαιδευτικό). Η κεντρική πόρτα συμβολίζει το δικό μας βασικό συναίσθημα. Ποιο συναίσθημα νιώθουμε ότι μας χαρακτηρίζει πιο πολύ; Ονοματίζω και βάφω ανάλογα. Το παράθυρο του πρώτου ορόφου είναι το σπίτι μας. Τι συναισθήματα υπάρχουν εκεί; Ο δεύτερος όροφος είναι οι φίλοι, ενώ ο τρίτος το σχολείο. Ακολουθούμε την ίδια διαδικασία και στο τέλος περιγράφουμε το δικό μας «ξενοδοχείο» στην ομάδα. Άραγε, έχουμε κοινά σημεία με τους άλλους ορόφους αλλά και με άλλα «ξενοδοχεία»; Φυσικά το ίδιο συναίσθημα μπορεί να υπάρχει στην κεντρική πόρτα αλλά και σε κάθε όροφο της δημιουργίας μας.

Βιβλιογραφικές Αναφορές:

- Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής. (2021α). *Πρόγραμμα σπουδών για το μάθημα της Θεατρικής Αγωγής στο δημοτικό. Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής*. Ανακτήθηκε από το ΟΠΣ Επιμόρφωσης – Ι.Ε.Π.
- Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής. (2021β). *Πρόγραμμα σπουδών για το μάθημα της Θεατρικής Αγωγής στο δημοτικό – Οδηγός Εκπαιδευτικού*. Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής. Ανακτήθηκε από το ΟΠΣ Επιμόρφωσης – Ι.Ε.Π.
- Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής. (χ.χ.). *Εισαγωγική επιμόρφωση εκπαιδευτικών – επιμορφωτικό υλικό. Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής*. Ανακτήθηκε από το ΟΠΣ Επιμόρφωσης – Ι.Ε.Π.
- Μουλάκη Έρα. (2024) *Η παλέτα των συναισθημάτων*. Κέδρος.
- Παπαθανασίου, Α. (2001). *Θεατροπαιχνίδια*. Αθήνα: Κέδρος.
- Παρούση, Α. (2012). *Κουκλοθέατρο στην εκπαίδευση, εκπαίδευση στο κουκλοθέατρο*. Αθήνα: Πλέθρον.
- Συλλογικό έργο. (2022). *Τα Μπερδεμένα μου συναισθήματα*. Κλειδάριθμος.
- Brankovic Lidia. (2024). *Το ξενοδοχείο των συναισθημάτων*. Διόπτρα